

ZÁPADO ČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

DIPLOMOVÁ PRÁCE

2015

BC. BARBORA SLÁMOVÁ

ZÁPADO ČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

KATEDRA RUSKÉHO A FRANCOUZSKÉHO JAZYKA

**KULTUROLOGICKÝ POTENCIÁL
POHÁDKY MOROZKO**

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Bc. Barbora Slámová

U itelství pro 2. stupeň ZŠ, obor AJ - RJ

Vedoucí práce: Mgr. Jiřina Svobodová, CSc.

Plzeň 2015

Děkuji vedoucí diplomové práce Mgr. Jiřině Svobodové, CSc. za cenné rady,
připomínky a metodické vedení práce.

OBSAH

ÚVOD.....	3
1. LIDOVÁ POHÁDKA A JEJÍ ŽÁNROVÁ STRUKTURA, ADAPTACE MÝT A POHÁDKOVÝCH BYTOSTÍ.....	4
1.1. Lidová pohádka a její žánrová struktura	4
1.2. Adaptace mýtů a pohádkových bytostí	9
1.2.1. Baba Jaga	10
1.2.2. Děd Mrazík	12
1.3. Adaptace pohádky Morozko	13
1.3.1. Mrazík (č. 95) v pojetí Afanasjeva	14
1.3.2. Mrazík (č. 96) v pojetí Afanasjeva	14
1.3.3. Mrazík v díle «Сказки и легенды пушкинских мест»	15
Shrnutí	15
2. RUSKÉ REÁLIE	17
2.1. Ruský lidový oděv	17
2.1.1. Lidový oděv v pohádce Morozko	21
2.2. Vesnické stavby	22
2.2.1. Vesnické stavby v pohádce Morozko	24
2.3. Okna.....	24
2.3.1. Okna v pohádce Morozko	25
2.4. Kolovrat.....	25
2.4.1. Kolovrat v pohádce Morozko	26
2.5. Bříza	26
2.5.1. Bříza v pohádce Morozko	27
2.6. Copy	27
2.6.1. Copy v pohádce Morozko	28
2.7. Ruská zima.....	28
2.7.1. Zima v pohádce Morozko	28
2.8. Trojka	29
2.8.1. Trojka v pohádce Morozko	29
2.9. Saně	29
2.9.1. Sání v pohádce Morozko	30
2.10. Ruská svatba.....	30
2.10.1. Svatba v pohádce Morozko	32

2.11. Nádobí.....	32
2.11.1. Nádobí v pohádce Morozko.....	33
3. LINGVOREÁLIE JAKO SOU ĀST KULTUROLOGIE.....	34
3.1. Slova zdobnělá, zveličelá, lichotivá a hanlivá.....	34
3.1.1. Slova zdobnělá a lichotivá.....	34
3.1.2. Slova zveličelá, hanlivá a hrubá.....	36
3.2. Hovorové výrazy.....	36
3.3. Citoslovce.....	37
4. P EKLA D A EKVIVALENTNOST RUSKÉ A ĚSKÉ VERZE POHÁDKY MOROZKO.....	38
4.1. Porovná ní ruského originálu s českou verzí.....	38
4.2. Porovná ní ruské a české verze písní z pohádky Morozko.....	42
4.2.1. Píseň Ach ty Váňo, Ivane.....	42
4.2.2. Píseň Před naší, za naší.....	44
4.2.3. Píseň Proč kukáš, žežuličko.....	45
4.2.4. Píseň Vyro stla štíhlá jedlička.....	46
4.2.5. Píseň loupežníků.....	46
Shrnutí.....	47
5. MOŽNOSTI VYUŽITÍ MATERIÁLU VE ŠKOLNÍ PRAXI S P ÍHLÉDNUTÍM K MEZIP ĚDM TOVÝM VZTAH ŮM.....	48
5.1. Ruské reálie na hodinách ruského jazyka.....	48
5.2. Práce s filmem na hodinách ruského jazyka.....	48
5.3. Práce s písní na hodinách ruského jazyka.....	51
5.4. Psaní.....	53
5.5. Propojení s výtvarnou výchovou.....	53
5.6. Další náměty.....	54
Z Á V ĚR.....	57
CIZOJAZY KÉ RESUMÉ.....	59
SEZNAM LITERATURY.....	61
SEZNAM OBRÁZK Ů.....	66
SEZNAM ZDROJ Ů OBRÁZK Ů.....	67

ÚVOD

Filmové zpracování pohádky Morozko z roku 1964 se stalo neodmyslitelnou součástí českých vánočních svátků. Jejím prostřednictvím český národ může poznat mnohé z ruské kultury, proto jsem si vybrala toto téma pro diplomovou práci, jejíž název je *Škulturologický potenciál pohádky Morozko*.

Cílem práce je téma rozpracovat z hlediska ruských reálií, jak kulturních, tak i jazykových a rovněž z hlediska využití materiálu ve školní praxi pro žáky druhého stupně, kteří se učí ruský jazyk. Diplomová práce se také bude zabývat charakteristikou lidové pohádky a adaptací mýta a pohádkových bytostí. Součástí bude porovnání originálu filmové pohádky Morozko s českým překladem.

Práce je rozdělena do pěti kapitol, tematických celků, ve kterých se prolínají poznatky teoretické i praktické. První kapitola bude věnována lidové pohádce, její formové struktuře a adaptaci mýta a pohádkových bytostí. Charakteristiky těchto jevů budou doplněny o konkrétní příklady z pohádky. Rovněž zde budou zmíněny některé adaptace pohádky Morozko.

Ve druhé kapitole se seznámíme výběrově s ruskými reáliemi. Výběr bude učiněn na základě shlednutí pohádky Morozko a zvolené jevy budou obecně popsány. Poté se zaměříme na jejich výskyt v pohádce, aby mohla být splněna základní myšlenka, a sice představení jevu kulturologického charakteru, přibližující ruský národ prostřednictvím ruské pohádky.

Třetí kapitola se zaměří na lingvostyl jako součást kulturologie. Opět na základě zfilmované pohádky bude provedena analýza textu a budou vybrány nejzákladnější jazykové prostředky.

Ve čtvrté kapitole porovnáme ruský originál s českou verzí. Zaměříme se na odlišnosti v překladu a adekvátnost ekvivalentů. Zvláštní pozornost bude věnována srovnání ruských a českých textů pohádkových písní.

Poslední kapitola se bude zabývat tím, jak využít téma ve školní praxi. Důraz bude kladen na práci s autentickým materiálem a provázanost tématu s mezidisciplinárními vztahy.

Na konci bude zhodnoceno, jaké závěry z této práce vyplývají.

1. LIDOVÁ POHÁDKA A JEJÍ ŽÁNROVÁ STRUKTURA, ADAPTACE MÝT A POHÁDKOVÝCH BYTOSTÍ

Následující kapitola je rozdělena do tří podkapitol. Nejprve se tato část zabývá vysvětlením pojmu lidová pohádka, jejími charakteristickými rysy a strukturou. Dále odkazuje na příklady zejména z filmového zpracování pohádky Morozko z roku 1964. Součástí kapitoly je také adaptace mýtu a pohádkových bytostí se zaměřením na nadpřirozené postavy pohádky Morozko. Poslední část je věnována adaptacím pohádky Morozko.

1.1. Lidová pohádka a její žánrová struktura

Pohádka je jedním z hlavních žánrů české literatury a nejrozšířenějším a nejvýznamnějším útvarům lidové slovesnosti. Pro pohádku je typické sloučení pojmů, bytostí, v obvyklých situacích neobvyklými. V pohádce mohou být buďto vci tak nadsazeny neboli hyperbolizovány, ale ztrácejí své reálné vlastnosti a získávají nadpřirozené.¹

Příkladem mohou být například kočárky z pohádky Morozko, které sami jedou a dovedou Ivana za jeho Nastěnkou.

Dle většiny rolí mají pohádkové postavy. Průběh jejich ztvárnění byl dlouhý a složitý. Protože postavy vznikaly na základě bohaté lidské fantazie, nebylo přirozeno spojení se skutečností. V pohádkách se odrážely lidské vlastnosti a vlivy vítězství nad zlem. Díky tomu, ale pohádky byly odrazem citů a událostí ze skutečného života, byly oblíbené nejen u dětí, ale i dospělých.²

Charakteristickým znakem pohádky je spravedlnost. Každá pohádka má vždy – jasný konec, kdy dobro poráží všechny zlé síly.³

Přesně tak je tomu i v pohádce Morozko. Nejprve je macecha na Nastěnkou zlá a chová se k ní jako ke slufce, obdobný vztah chová i ke svému muži. Teprve až

¹ PLESKOT, Jaroslav. Úvod do literatury pro mládež. 1964. Str. 18 - 19.

² Tamtéž. Str. 19 - 20.

³ Tamtéž. Str. 20.

když se Nastěnka vrátí s flenicem a v něm od Mrazíka a Marfu-a bez ní eho, tak si v-e uv domí a své chování zm ní.

S tím je spojeno i pou ení, protože do pohádek se vkládají zku-enosti a morální hodnoty mnoha generací. Pohádka má v sob rovn fl výchovné hodnoty. Velmi jednoduchou a srozumitelnou formou pohádka u í d ti o flivot a chápat skute nost.⁴

Neodlu itelnou sou ástí tohoto flánru je d jovost. Neexistuje pohádka, ve které by se nic ned lo. ástým jevem je p ekvapivost, napínavost, hrdinné iny, láska, pravda, v rnost, spravedlnost a dobro.⁵

Existuje n kolik druh pohádek. Rozeznáváme pohádky novelistické, zví ecí, legendární a kouzelné. Pohádky novelistické vypráví smy-lené d je, av-ak bez nadp irozených sil a bytostí. Hrdina vyuffívá p irozených lidských vlastností, a tak dosahuje vít zství vlastním d vtípem, chytrostí a silou. V novelistických pohádkách najdeme humor, vtíp i nadsázku.⁶

Ve zví ecích pohádkách jsou obvykle hlavními hrdiny zví ata, která vystupují v roli lidí. Tyto pohádky se podobají bajkám, ale rozdíl je v tom, fle nenesou charakteristické rysy bajek, jako je jinotaj i pointa. V n kterých p ípadech mohou vystupovat zví ata jako pomocníci lidí a d lat kouzla. N kdy dokonce místo zví at v tomto druhu pohádek vystupují offivlé v ci. Jako p íklad lze uvést -ídlo nebo koblífk.⁷

Dal-ím typem pohádky je pohádka legendární. V t chto pohádkách vystupují biblické postavy, které bývají ásto zjednodu-ené a zlid-t né.⁸

Podstatou pohádek kouzelných jsou nadp irozené postavy, které mohou být bu dobré, nebo zlé. Takovými mohou být nap íklad arod jnice, draci, vodníci nebo erti.

V pohádce Morozko vystupují postavy jako Mrazík a d de ek H íbe ek, kte í p estavují dobro, nebo Baba Jaga, u které p evládají vlastnosti zlé a -patné. Dále se v kouzelných pohádkách objevují kouzelné p edm ty, které mají n jakou zvlá-tní moc. Nap íklad Mrazík má svou berlu mrazilku, kterou dokáfle v-e zamrazit a tak uchovat p ed zimou.

⁴ PLESKOT, Jaroslav. Úvod do literatury pro mládefl. 1964. Str. 20.

⁵ Tamtéfl. Str. 20 - 21.

⁶ CHMELÍKOVÁ, V ra. Literatura pro d ti a mládefl (texty pro literární rozbor). 1995. Str. 8 - 9.

⁷ Tamtéfl. Str. 8.

⁸ Tamtéfl. Str. 9.

Neodmyslitelnou součástí tohoto druhu pohádek jsou zázračné události. Typickými událostmi jsou proměňování a ovlivňování.⁹

Soubor má se setkáváme i v naší pohádce. Ivan je proměněn v medvěda, aby se poučil poté, co stálí bez rozmyslu po medvědatech, jen aby se předvedl před Nastínkou. V pohádce dojde i k ovlivňování. Nastínka se dotkla berly mrazilky a usnula navždy. Ivan přijde pozdě a je smutný. Omluví se Nastínce, že ji ublížil a slzou, která mu ukápně, ji probere k životu.

Kouzelné pohádky často vznikaly v důsledku toho, že si lidé nedovedli vysvětlit některé věci, jako jsou například některé přírodní úkazy. Šelha folkloristickým obrazem doměku na kůlích nohách může být dříve postavený na modřinových nebo borových pařezích, které svými zauzlenými konci vybavují představu patřičných.¹⁰

Pohádka může být klasická, ale i moderní umělecká. V pohádkách moderních umělců se neopakuje motiv starých pohádek, ale musí zde být skutečnost té doby, ve které vzniká. Postavy představují nové lidské typy a podstatou děje jsou nové lidské osudy.¹¹

Klasické pohádky jsou obvykle dílem ústní lidové slovesnosti. Taková díla se nejprve předávala v ústní podobě. Autor bývá neznámý, často zapomenutý, tedy anonymní. Charakteristickými rysy lidové slovesnosti jsou anonymita, kolektivnost a ústní tradování. Pohádka představuje součást kulturního dědictví, je to výsledek umělecké tvorivosti generací našeho lidu. Ústní lidová slovesnost má zvláštní význam pro kulturní vývoj národa, ve kterém vznikla. Je součástí folklóru, a proto se v pohádkách objevují prvky lidové kultury a lidového umění. Z pohádek, které jsou součástí lidové slovesnosti, děti mohou pochopit a naučit se základy lidové národní filozofie. Prostřednictvím konkrétních pohádek, stejně tak i jiných útvarů lidové slovesnosti, se předávají také národní tradice a zvyklosti, mravní ideály a jazyk.¹²

Skladba pohádky je určena převodním způsobem, kdy byla předána ústně. Z tohoto důvodu posloupnost příběhu následuje ustálené schéma. Pohádka začíná tzv. expozicí, kdy se seznámíme s hlavními hrdiny a postavami, se situací a s postupem pohádky. Poté nastávají neokávané změny. Tato část schématu se

⁹ CHMELÍKOVÁ, Věra. Literatura pro děti a mládež: (texty pro literární rozbor). 1995. Str. 9.

¹⁰ PLESKOT, Jaroslav. Úvod do literatury pro mládež. 1964. Str. 22.

¹¹ Tamtéž. Str. 25.

¹² Tamtéž. Str. 16 - 17.

nazývá kolize. Následně dále graduje a dochází ke zvratu. Po vyvrcholení přichází rozuzlení v podobě – astného konce, což může být například svatba nebo nějaká odměna.¹³

Pokud tento vzorec aplikujeme na pohádku Morozko, schéma bude následující:

1. **Expozice** - Nejprve se seznámíme s hlavní hrdinkou Nastenkou a s celou její rodinou - macechou, tatínkem a nevlastní sestrou Marfuou. Již v prvních scénách poznáváme charakter jednotlivých členů rodiny. Macecha je zlá, všechny kolem sebe sekýruje, jen pro svou vlastní dceru Marfu-u by udělala vše. Marfu-a je rozmazlená, líná, a proto nic neumí. Tatínek je moc hodný, ale své ženy se bojí a poslechne ji na slovo. Nastenka je také velmi hodná, pracovitá, má ráda celou svou rodinu a tak plní všechny možné i nemožné úkoly, které jí macecha zadá. Poznáváme i druhou stejné postavu příběhu - Ivánka. Ten zpočátku vystupuje jako chvástavý mladík, který jde do svatby na zkušební.
2. **Kolize** - Ivánek se setkává s dědečkem Hříbečkem, od kterého získá luk s šípy. Jelikož Ivan za dar nepoděkuje, dědeček Hříbeček jej zažehne. Když poprvé mladík vidí Nastenku, moc se mu líbí a chce se před ní ukázat. Ivan chce předvést, jak umí střílet a míří na medvěda. Nastenka si to nepřeje, nasadí Ivanovi vědru na hlavu a ten se promění v medvěda. Když Ivan zjistí, co se stalo, Nastenka ho prokleje a uteče. Zanedlouho však zjistí, že pro to, aby se mu vrátila jeho původní podoba, musí udělat dobrý skutek. Ivan se snaží pomáhat lidem a teprve až pomoc myslí upřímně, zmizí jeho medvědí tvář. Mezitím co Nastenka čeká, zda se Ivánek vrátí, nastane zima a macecha dívku vyflene z domu. Tatínek musí svou dceru odvézt do lesa a tam ji nechat. Přestože se tatínek po cestě rozhodne, že se své ženy vzepne, a dceru v lese nenechá, Nastenka sesedne ze saní, v lese zůstane a v tuhých mrazech málem umrzne.
3. **Gradace** - Jakmile se Ivanovi navrátí jeho tvář, začne svou milou hledat. Dostane se tak do lesa, kde bydlí Baba Jaga. Mladík ji fládá o pomoc, avšak arod jnice pomáhat nechce a snaží se Ivana odehnat svými kouzly. Ivan Babu Jagu přelstí a ona mu chtě necht musí pomoci. Mezitím Nastenka najde v lese dědečků Mrazík, který ji zachrání před umrznutím a odveze ji do svého domu. Když jde Mrazík ven, aby zkontroloval stromy, zapomene si s sebou vzít svou rovnou berlu mrazilku. Toho

¹³ CHMELÍKOVÁ, V. Literatura pro děti a mládež: (texty pro literární rozbor). 1995. Str. 7.

okamfiku vyuffívá Baba Jaga, která poslala za Nast nkou svou ko ku, ta proklouzne do domu, dívka za ní b flí a dotkne se Mrazíkovy hole. To se dívce stává osudným a usíná.

4. **Vyvrcholení** - Mrazík si na svou berlu vzpomene pozd a honem sp chá dom . P ichází pozd , stejn jako Ivánek. Nast nka spí a sama se nevzbudí. Ivánek je z toho ne– astný, omlouvá se dívce, fle jí k ivdíl a slzou, která mu ukápne, svou milou probere k flivotu.

5. **Rozuzlení** - Nakonec v–e dob e dopadne. Nast nka a Ivánek se vrací dom s ko mi a v nem, které jim v noval d d Mrazík a v–ichni se veselí na jejich svatební hostin .

Jelikofl se jedná o filmovou adaptaci pohádky, objevují se zde i vedlej–í p íb hy, jako nap íklad námluvy u Marfu–i, její cesta k Mrazíkovi za flenichem a bohatstvím nebo osudy loupeflník . Pro konkrétní p íklad kompozice pohádky byl vyufflit jen st flejní p íb h.

Pohádky mají p stovanou a kultivovanou normu, která se promítá do kompozice, slohu a jazyka pohádky. ¹⁴

Pro pohádky jsou typické ustálené formule a r ení. Pro za átky pohádek se uffívají vstupní formulace, jako nap íklad šbylo, nebyloš, šza sedmero horami, sedmero ekamiš, škdysi flil v jedné zemiš, šbyl jednou jedenš, atd. Ruskými ekvivalenty jsou nap íklad fráze « - » nebo « - ». Funkcí po áte ních formulí nebylo jen upozornit tená e a poslucha e na za átek pohádky, ale i na to, fle se jedná o smy–lený p íb h. Takové za átky navozují atmosféru fiktivní skute nosti.

Pohádky bývají zakon ené záv re nými ustálenými obraty, které sv d í o – astném konci. P íkladem mohou být fráze typu: šzazvonil zvonec a pohádky je konecš nebo ša jestli nezem eli, flijí tam dodnesš. Ruské pohádky mohou být zakon eny následovn : « - , .», « , - , .», « - !».

Dal–í typickou ruskou záv re nou formulí je konec filmové pohádky Morozko « . , . , . .»

¹⁴ SIROVÁTKA, Old ich. eská pohádka a pov st v lidové tradici a d tské literatu e. 1998. Str. 39.

Takové ustálené obraty oddělují básně pohádky od básně vyprávěcí. Básně pohádky je daný začátkem a koncem syfletu pohádky.

V kompozici pohádky se často setkáváme s opakováním motivů, které slouží, buď pro zpomalení děje, nebo pro zrychlení. V pohádkách se uplatňují i čísla, typickými jsou 3, 7, 9 a 12. Jako příklad můžeme uvést 3 oči pro Popelku, Snhurka a 7 trpaslíků, 12 měsíců. Výjimkou není ani hyperbola neboli zveličení, to znamená, že hrdinové bývají nad jejich možnosti. Z kompozičního hlediska má rovněž svůj význam vyprávění, jehož je bývá spíše úsporná.¹⁵ V kouzelných pohádkách se objevuje symetrie.

Například setkání dvou sester s Mrazíkem. Když Nastěnka potká Mrazíka, vrátí se od něj se spálením koní, flenicem a drahými dary. Marfuša chce také, proto se vydá za Mrazíkem do lesa, aby dostala ještě víc než Nastěnka, avšak domů přijede se spálením prasat, bez flenicha a s truhlou plnou havranů.

Často se v kouzelných pohádkách můžeme setkat s triádou, a sice opakování v cítikrát, kdy vztah mezi členy triády může být, buď kontrastní, nebo stupňovaný.¹⁶

Co se týče stylu pohádky, často se uplatňuje metafora, personifikace (na podzim vítr zazpíval), deminutivum či zdvojnásobení (Ibízka neroste bez sluníka, nikdy mne nelíbá má matička, flivot, má milá fliflůlko, skončí se, skončí zakratičko.), přirovnání (nevstusí vyhledám, ta musí být jak jarní květ), přívlastek (Má z ejm náramn zlou macechu.) a augmentativ neboli slovo zveličelé (*Babice*, dej peníze.).¹⁷

1.2. Adaptace mýtů a pohádkových bytostí

Adaptace je úprava, díky které tená, jimž chybí určité informace, nejčastěji z oblasti kultury jiných národů, dokážou tak dílo lépe vnímat. Nejčastěji se provádějí úpravy mýtů, které jsou pro dnešní tená neznámé, nebo se využívá adaptace pro seznámení dětí se základními kulturotvornými texty. Většina adaptací určitým způsobem zjednodušuje skladbu díla, tematické a jazykové aspekty nebo je dílo adaptováno do jiného literárního druhu. Adaptace by teoreticky neměla mít dílo po stránce hodnotové i umlecké. Avšak ve skutečnosti dochází, a to už v domě nebo

¹⁵ CHMELÍKOVÁ, V. Literatura pro děti a mládež: (texty pro literární rozbor). 1995. Str. 7.

¹⁶ SIROVÁTKA, Oldich. Česká pohádka a pověst v lidové tradici a dětské literatuře. 1998. Str. 40.

¹⁷ CHMELÍKOVÁ, V. Literatura pro děti a mládež: (texty pro literární rozbor). 1995. Str. 7 - 8.

V kouzelných pohádkách může vystupovat ve třech zosobněních. V první řadě Baba Jaga může představovat bohatýrku, hrdinku, která má meče a bojuje s bohatýry jako rovný s rovným. Druhá její podoba je zlodějka drahocenných věcí, která kdy je unášela ušlapané mrtvé na střeše své chaloupky na kůlnách nočních, na pole nebo pod zem. Z její podivné chaloupky se dělá, ale i dospělí, snažili utéct tak, že arod jníci přelstili. Nakonec se nám může setkat s Babou Jagou, která přátelsky uvítá hrdinu i hrdinku, dobře je pohostí, dá jim užitečné rady, koně nebo vzácné dary, jako například kouzelné klubko, které je dovede k cíli.²³

Baba Jaga nechodí přelstí, ale po celém světě cestuje v flezném hmoždíku, ale pokud se prochází, je nutné, aby se hmoždík rychle pohyboval a bouchal fleznou palicí. A aby nebyly vidět její stopy, zametají je kořata přelstí k hmoždíku. Bab slouží fláby, černé kočky, vrány, hadi a všechna stvoření, která představují hrozbu a moudrost.²⁴

S postavou Baby Jagy se kromě filmového zpracování pohádky Morozko nám může setkat v ruských lidových pohádkách, jako například: «...», «...», «...», «...», «...», ale i v mnohých dalších. Výše uvedené pohádky nám může najít na ruských webových stránkách s lidovými pohádkami: <http://www.talestore.ru/russkie-narodnye-skazki> nebo <http://hyaenidae.narod.ru/>.

Baba Jaga v převodní lidové pohádce Morozko není. Tato postava byla přelstíána až do filmové adaptace. Ivánek Babu vyhledá, aby mu pomohla najít Nastěnku. Mladíkovi se samotnému nepodařilo svou milou najít, a proto se uchýlí k jeřábovi jako poslední naději. Ivan dojde až k její chaloupce na kůlně, která se nachází v hustém lese. Baba Jaga zde vystupuje jako negativní postava, přelstí Ivanovi pomůže. Stará arod jnice pomáhat nechce, a tak vyzývá Ivana na souboj. Ona používá svá kouzla, nechá obfivnout stromy, které mládence dotáhnou do chaloupky a snaží se ho strčit do pece, aby si ho Baba Jaga mohla upéct a sníst. Avšak Ivan vítězí svou silou a chytrostí. Přelstí Babu tím, že neví, jak si sednou na lopatu a dát se upéct. Baba Jaga mu to přelstí a Ivan toho využije. Přelstí Babu do pece a zavěsí ji tam. Mezitím z chaloupky vyhodí obfivlé stromy a nakonec Babu z pece pustí, aby mu poradila, kde hledat

²³ ... [online]. Dostupné z: <http://godsby.ru/slavs/babayaga.html>

²⁴ Tamtéž.

Nast nku. arod jnice Ivanovi p j í starý koflich, aby v záv jích neumrzl, a za arované sá ky samochodky, které Ivana dovedou k Nast . Baba se trápí, zlobí a cítí se uražená, protože ufl málem m la Ivana v peci, aby ho sn dla, ale nechala se p elstít. Nechce to tak nechat, a proto svého erného kocoura po-le za Nas ou, aby ji dostal do záhuby. Kocour se dostane k Mrazíkovi do domu, který zapomn l na svou berlu mrazilku a ode-el bez ní. Nast nka hladí erného kocoura, ale on se jí vysmekne, utíká a Nast nka, která ho následuje, se dotkne berly mrazilky a usíná navfdy. Na-t stí láska je siln j-í a Ivan Nast nku zachrání. Baba Jaga v-e vidí na hladin vody a chce svou odplatu. Letí tedy ve svém hmořdí i za loupeřníky, aby se s nimi spol ila proti mladému páru. arod jnice loupeřníky naláká na m áky a zla áky. Když se Ivan a Nas a vracejí dom , loupeřníci je v lese p epadnou. Ivanovi se poda í loupeřníky p emoci, hlavn díky kyj m, které na ja e vyhodil do nebe a které spadnou ve správný okamfik loupeřník m na hlavy. Baba Jaga vyuffívá poslední mofnosti a chce Ivanovi na hlavu nasadit sv j hmořdí , av-ak siln j-í Ivan Babu p em fle a nasadí hmořdí na hlavu jí a ta kone n poražen utíká.

1.2.2. D d Mrazík

D d Mrazík p edstavuje dal-í postavu slovanské mytologie, jakořto zt lesn ní zimních mraz , ale zároveň i postavu lidové pohádky. V ruském folkloru se m fleme setkat s r znými variantami obrazu d da Mráze. V pohádkách je to starý mufl, který flíje v dom v lese. Mrazík sesílá nesnesitelný mráz, prov uje si hrdiny a podle zásluh je obdarovává. Proto ve známém pohádkovém syřletu bohat odm ní pracovitou nevlastní dceru a krut potrestá tu vlastní, línou a lajdáckou. V ruských bylinách Mrazík p edstavuje malého sta íka s dlouhým -edivým plnovousem. B há po polích a lesích s holí, s jejíř pomocí v-e pokrývá mrazem. as od asu se Mrazík objevuje jakořto bohatýř nebo obr, který chodí po lese a zmrazí stromy i vodu.²⁵

Mráz také p edstavuje jeden z d leřitých p írodních element . N které národy Mráze uctívají tak, fle mu dají jídlo, aby ochránili svou úrodu. Tento zvyk se dodřluje v p edve er Vánoc. Nejstar-í len rodiny na prahu domu nabídne Mrázovi pohár flelé

²⁵ <http://slavyans.myfthology.info/herous/moroz.html>

[online]. Dostupné z:

nebo ka-e a zdvo ile jej zve, aby p i-el jídlo ochutnat, se slovy: šMrázi! Poj flele sníst a ná-oves nech být.õ²⁶

S -í ením k es anství se legendy a pohádky o d dovi Mrázovi prolínaly s bylinami a pov rami o novoro ním d de kovi, které byly velmi roz-í ené mezi národy západní Evropy. Výsledkem tohoto spojení vznikla my-lenka o tom, fle d da Mráz flije daleko na severu, kde je po celý rok zima a kařdý rok se vydává na cestu kolem celého sv ta na saních tařenými soby nebo ko mi, na nichfl veze pytle s dárky pro malé d ti. S p íchodem d dy Mráze p ícháží i nový rok.²⁷

Mrazík v pohádce Morozko z roku 1964 vystupuje jako hodný a spravedlivý sta ík s dlouhým bílým plnovousem a svou arovnou berlou mrazilkou, který chodí po lese a stará se o to, aby bylo v zim v-e chrán no mrazem. P i prvním setkání s ním v pohádce zkou-í Nast nku otázkou šJe ti teplo, d v e?õ. Prochladlá dívka odpovídá, fle jí je teplo a Mrazík ví, fle Nast nka je hodné d v e. Protofle ufl dívka zimou usíná, d de ek Mrazí ek ji na svých saních odveze dom , aby se o ni postaral. Kdyfl ufl je Nas a v po ádku, jde Mrazík na obhlídku lesa, ale zapomene si vzít s sebou svou mrazilku. Nane-t stí se mezitím d v e dotkne berly a navřdy usne. V-e nakonec zachrání Ivan, který svou milou probudí k řivotu. D de ek Mrazí ek odm uje podle zásluh, a proto dal Nast nce Ivana za muřle a dvojici -t d e obdaroval. Kdyfl to vid la závistivá Marfu-a, ihned v-e cht la také. Proto macecha poru íla, a jí tatínek odveze do lesa, kde p edtím zanechal vlastní dceru. Marfu-a eká na Mrazíka. Kdyfl se objeví a zeptá se, zda je dívce teplo, Marfu-a nevychovan a drze odpoví, fle mrzne. Ke v-emu se na Mrazíka vrhne a vyřladuje řlenicha a spoustu pen z. D de ek Marfu-u odm ní op t podle jejího chování. Dom Marfu-u p ivatezou prasata a dostane jen truhlu plnou havran .

1.3. **Adaptace pohádky Morozko**

Syřlet filmového zpracování pohádky Morozko z roku 1964 byl jifl popsán vý-e, proto se v této ásti zam íme na dal-í adaptace, protofle tato kouzelná pohádka existuje v desítkách zpracování. My se zam íme na zpracování, která byla publikována ve

²⁶

<http://slavyans.myfology.info/herous/moroz.htm>.

²⁷ Tamtéřl.

[online]. Dostupné z:

sbírce pohádek «
verzi v díle «

» od autora Alexandra Afanasjeva a také
».

1.3.1. Mrazík (. 95) v pojetí Afanasjeva

Stá ík a stá ena m li t i dcery. Nejstar-í dcera Marfu-ka byla stá eny nevlastní. Marfu-ka byla pracovitá a trp livá dívka, ale macecha ji nem la ráda a cht la se jí zbavit, a tak jednoho dne ekla muffi, a ji odveze do lesa a provdá ji za Mrazíka. Stá ík se neodvařoval neuposlechnout svou řenu, a tak dcerku odvezl do borového lesa, kde ji u velké borovice zanechal a vrátil se dom .

Zanedlouho se v lese objevil Mrazík. T íkrát se Marfu-ky zeptal: šJe ti teplo, d v e? Je ti teplo, krasavice?õ a zabalil zmrzlou dívku do koflichu.

Dal-í den se stá ík vrátil do lesa a zjistil, ře jeho Marfu-ka je řiva a zdráva a navíc dostala spoustu drahých dar . Kdyžl macecha uvid la nevlastní dceru v novém koflichu a s truhlou nádherných -at , rozhodla se, ře své dv vlastní dcery po-ře k řenichovi také. Ty ale na Mrazíkovu otázku odpov d li drze, a proto brzy v lese umrzly.²⁸

1.3.2. Mrazík (. 96) v pojetí Afanasjeva

Macecha m la dceru nevlastní i vlastní. Ta vlastní nic d lat nemusela a matka ji stále chválila. Nevlastní dcera musela d lat v-ěchno, ale ni ím se mace-e nezavd íla. Jednoho dne muffovi poru íla, a svou dceru odveze pry a na mráz. Tatínek ji se slzami odvezl, vysadil ji, pofěhnal a sp chal dom , aby nevid l smrt své dcery.

Zanedlouho se objevil Mrazík a íká: šD v e, já jsem Mrazík, řervený nosík!õ. Dívka Mrazíka p ívítala s tím, ře B h ho poslal pro její h í-nou du-i. Mrazík cht l dívku zmrazit, ale zalíbila se mu její moudrá slova, a tak jí dal koflich. Kdyžl Mrazík p í-el podruhé, rozhovor se opakoval, ale tentokrát Mrazík rovnou p ínesl dívce truhlu napln nou v nem a ta se na ni posadila. Poté Mrazík p í-el do t etice a dal jí -aty vy-ívané zlatem a st íbrem. D v e si je obléklo, posadilo se a za alo zpívat písni ku.

Mezitím macecha chystala bliny na poh ební hostinu a poslala mufle poh bít jeho dceru. A tak řel. Stá ík dceru p ívezl řivou a zdravou se v-emi dary. Kdyžl to macecha uvid la, ihned poslala mufle, aby i její dceru odvezl na stejné místo. Stá ík dceru vysadil na poli.

²⁸ [] 95. 6 1984 ().
Dostupné z: <http://feb-web.ru/feb/skazki/texts/af0/af1/af1-1132.htm>

. [online].

Když se p i-el Mrazík podívat na nového hosta, nedo kal se laskavé odpov di, to ho rozzlobilo a druhou dceru popadl a zabil.

Macecha poslala mufla pro dceru, ale sta ík dom dovezl jen studené t lo. Matka na íkala, ale ufl bylo pozd .²⁹

1.3.3. Mrazík v díle « »

Ovdov lý sta ík se znovu ofenil, ale jeho nová fena nem la ráda jeho vlastní dceru a tak mu na ídila, a se dcery zbaví. Tatínek svou dcerku odvezl do lesa, ekl jí, a zatím nasbírá v tvi ky a odjel. Dívka ud lala, jak tatínek ekl, a ekala, afl pro ni p ijede. Av-ak tatínek nejel, tak se vydala po cesti ce. Když se za alo stmívat, narazila na chaloupku a cht la zde p espat. V noci tam p i-el Mrazík a p inesl jí -aty, kabát, boty, p ivedl kon a p istavil ko ár.

Když pes mace-e íkal, fle sta íkova dcera jede ve zlat a st íb e dom , macecha tomu nejd íve nev íla. Ale brzy vid la, fle je dívka flivá, zdravá a bohatá. Když to macecha vid la, poru íla, aby její vlastní dceru také sta ík odvezl k té samé chaloupce. Av-ak dcera macechy se chovala pový-en , p ívítala Mrazíka nevlídn a za to zaplatila - z staly z ní jen kosti.³⁰

Shrnutí

Pokud srovnáme jednotlivé verze pohádky Mrazík (. 95 a 96) v pojetí Afanasjeva a z díla « », zjistíme, fle existuje základní model. Vždy si sta ík vezme druhou fenu, která nemá ráda sta íkovou dceru. Macecha má dceru vlastní, která nemusí nic d lat, a tu rozmazluje. Naopak dcera nevlastní je hodné a pracovité d v e, které ud lá v-e, co jí macecha poru í. Jen v Mrazíkovi, pohádce . 95, kterou napsal Afanasjev, m la macecha dv dcery. Nalezneme zde je-t jeden malý rozdíl. V této verzi se nevlastí dcera macechy jmenovala Marfu-ka, zatímco ve filmové pohádce to bylo jméno dcery vlastní.

Ve v-ech p ípadech macecha poru í mufla, aby nevlastní dceru odvezl do lesa, na mráz. Tatínek, který se macechy bojí, tak vykoná a svou dceru v lese zanechá. Poté vždy následuje setkání s Mrazíkem. V t-inou Mrazík vystupuje jako kladná postava,

²⁹ [] 96. 6 1984 (). . [online].

Dostupné z: <http://feb-web.ru/feb/skazki/texts/af0/af1/af1-116-.htm>

³⁰ . 6 1950 (). . [online]. Dostupné z:

<http://feb-web.ru/feb/skazki/texts/slp/slp-062-.htm>

kteřá zhodnotí charakter p íchozího a podle zásluh jej odm ní. Výjimkou je Afanasjev v Mrazík (. 96), kde prvotní úmysl b lovousého muřlíka byl macechy nevlastní dceru zmrazit. Nakonec vřdy hodnou dívku obdaruje –aty vy–ívanými zlatem a st íbrem, ko ským sp efením, flenichem nebo truhlou plnou drahých dar .

Závistivá macecha samoz ejm v–echno chce pro svou dceru a nechá ji odvézt na stejné místo. Kdyfl se ale setká Mrazík s vlastní, nevychovanou, dcerou macechy, nikdy se vlídného slova nedo ká. Ve t ech zmi ovaných literárních adaptacích pohádky vlastní dcera umrzne, ve filmové verzi dcera p eflije, ale p ijede dom na saních taflených prasaty s truhlou plnou havran a v–ichni se jí jen vysm jí.

2. RUSKÉ REÁLIE

Tato kapitola je v nována ruským reáliím jako například lidové umění, tradice, folklor, venkov, typický odívání, stolování apod. Soustředí se pouze na popis vybraných kulturologických jevů. Autorka práce se zaměřuje na základní a vybrané informace, aby bylo co nejlépe dosaženo základní myšlenky, a sice představení kulturologických prvků ruského národa na základě filmového zpracování pohádky Morozko z roku 1964.

Kapitola může sloužit pro učitele a jejich žáky. Díky tomu, že tato kapitola představuje výběr ruských reálií, které jsou prezentovány ve zmiňované adaptaci pohádky, učitelé mohou jednoduchou a zábavnou formou své žáky upozornit na tyto prvky a seznámit je tak s nimi. Pro tento účel mohou učitelé využít informace z této kapitoly.

Z výše uvedených důvodů není pokryto široké spektrum ruských reálií a tato kapitola se nezaměřuje na detailní rozbor jednotlivých prvků.

2.1. Ruský lidový odívání

Ruský lidový odívání je velmi cennou součástí lidového umění. Svě základní znaky si zachoval až do počátku 20. století. Barvitost odívání zdobených mnohými vyšívanými a vytkávanými vzory jinými ozdobami svědčí o vkusu a tradicích národa a také o tom, jak národ chápe krásu a harmonii.³¹

Povodní flenský odívání je pěkavivě roznorodý, co se týče formy, zdobení způsoby, jakým je nosily. V jedné gubernii často existovalo více než 30 druhů odívání. Můžeme ho rozdělit na dvě skupiny, a sice na odívání flující na jihu Ruska a na posléze na odívání flující na severu Ruska.³²

Odívání seveřanek se skládalo z košile - rubachy (obr. 1), sarafánu (obr. 2), a pokrývky hlavy. Vdané seveřanky nosily koko - nik (obr. 3), soroku (obr. 4), nebo epec a dívky měly nebo měly ().³³

Obr. 1 - Rubacha

Obr. 2 - Sarafán

³¹

³² Tamtéž. Str. 4

³³ Tamtéž. Str. 4

Základním rozdílem flenského oblečení jíflanek představovala pan va (), (obr. 5) zvláštní druh flenské sukně, která se skládala z několika pláten vlněné látky. Osobitou ozdobou představovala zástara. Dalším doplňkem byla pokrývka hlavy, které vdané ženy nosily zátek, špec, který se nosil pod zátek (), nebo tzv. kiku (), (obr. 5), soroku () a svobodné dívky nosily bu zátek, nebo ma-le. ³⁴

Základem flenského oblečení byla dlouhá široká košile, tzv. rubacha (), s nabíraným límcem a i spodní částí rukávů. Byla sestavená z pravoúhlých kusů látky. Na ramenou se vytínou díly vsadky. ³⁵

Nejvíce zdobenou částí flenského oděvu byla zástara zakrývající přední část flenské postavy. Zástara byla obvykle vyráběná z plátna a zdobena výšivkou, tkanými vzory, barevnými vsadkami a hedvábnými vzorovanými stuhami. Okraj upravovali bílou nebo barevnou krajkou, tkanými z hedvábných nebo vlněných nití nebo volány různé. ³⁶

Sarafány dělaly z pevné látky bez vzorů - z modrého plátna, hrubého kalika, červené barvené látky, černé doma tkané vlny. Vzorovaná a barevná výšivka košile a zástara vyhrávala na tmavém hladkém pozadí sarafánu. Nejrozšířenější typ sarafánu byl sešitý ve střední části, ozdobený vzorovanými stuhami, krajkou a svislou řadou dřevěných a cínových knoflíků. Takový sarafán byl ve tvaru komolého kufle, které vespod bylo hodn rozšířené, což dělalo tlustou postavu. ³⁷

Ponva je sukně do pasu, vyráběná z vlněné látky a někdy je její součástí plátěná podšívka. Látky byly nejčastěji tmavě modré, černé, červené, s kostkovaným vzorem nebo proufkou. Ponvy nošené ve střední době byly skromné, spodní část byla zdobená vlněnou vzorovanou stuhou. Sváteční ponvy se bohatě zdobily výšivkou, vzorovanou

Obr. 3 - Kokošnik

Obr. 4 - Soroka

Obr. 5 - Paněva a kička

³⁴

³⁵

³⁶

[online]. Dostupné z: <http://www.goldmuseum.ru/zhenskiy-kostyum-rus/>

³⁷ Tamtéž.

. 1974. Str. 4

. 1964. Str. 5

ó

stuhou, vsadkami z kuma e, barvené látky, krajky a flitry. Barevné e-ení pon v bylo p edev-ím zá ivé a pestré díky jejich tmavému podkladu.³⁸

Ruské fleny pouflívaly na oble ení v-emoflné druhy a zp soby zdobení látky. Jsou to nap íklad vý-ivky, vzorované tkaní, barvení a tisk na látku. Tyto ozdoby jsou asto dopln ny vsadkami z kuma e, ervené bavln né látky, ná-ivkami z barevných pruh tkaniny a krajkami. Jejich umíst ní závisí na st ihu oble ení a proporcemi postavy lov ka.³⁹

Sváte ní oble ení flen m lo stejný st ih jako to, co nosily každý den. Jediným rozdílem bylo mnofství vzor . Neodmyslitelnou sou ástí sváte ních -at byly pokrývky hlavy, které byly asto velmi sloflité, zdobení na hrudi a barevné pásy, které fleny tkaly doma.⁴⁰

Na základ zdobení a barevného provedení bylo moflné ur it rodinný stav a v k flen. Nap íklad dívka po svatb m nila ú es za ala nosit pokrývky hlavy zakrývající vlasy, které nosily vdané fleny - soroku a koko-nik. Pan vu nosily pouze vdané fleny.⁴¹

Mufský od v se skládá z ko-ile s nízkým stojá kem nebo bez n j a úzkých kalhot z plátna nebo barvené látky. Ko-ili z bílého nebo barevného plátna nosili p es kalhoty p epásanou páskem. Ko-ile bývají zdobené vý-ivkou ve spodní ásti od vu, spodní ásti rukáv a kolem krku. Vý-ivka se asto objevovala se vsadkami z látek r zných barev.⁴²

Kalhoty byly vyráb ny z pruhoaného plátna s p evahou modré, -edé a bílé barvy. Tly se úzké, aby obepínaly nohy, bez kapes a zavazovaly se v pase provázkem. Existovaly i -írokové kalhoty, tzv. -arovary (). Mladíci nosili pásy -ir-í a del-í nefl flenatí mufli. P edtím, nefl p i-ly do módy kapsy, k pasu se v -ely h ebínek pytlík na tabák, tzv. kiset (). St ih mufského od vu, na rozdíl od flenského, zd raz oval len ní postavy. Mladí mufli se zpravidla pásali v pase a star-í pod b ichem, aby zd raznili svou d leflitost. Opasek hrál významnou roli p i r zných ob adech, jako jsou svatby - páskem se spojovaly ruce novomanfler .⁴³

38

[online]. Dostupné z: <http://www.goldmuseum.ru/zhenskiy-kostyum-rus/>

39

, 1964. Str. 3

40

, 1974. Str. 4

41

, 1964. Str. 5

42

[online]. Dostupné z: <http://www.goldmuseum.ru/muzhskoy-kostyum-rus/>

⁴³ Tamtéfl.

V létě, na jaře a na podzim muži nosili kaftan (), který byl z plátna obvykle tmavě hnědé barvy. Kaftan do pasu obvykle míval plátovou podšívku a otvory na kapsy. Zapínal se na háčky a zleva se přepásával. Sváteční kaftany se lišily krajem pravého cípu, úhlem lemu, klopami kapes v podobě barevných stuh, pruhy červené látky kumače, knoflíky a výšivkou barevnými nitmi. V zimě jako svrchní oblečení sloužily ovčí koflíčky tzv. *šerť* nebo *šerť* - dlouhý ovčí koflíček, *šerť* - krátké koflíčky. Koflíčky se šivily z vyšívané ovčí kůže, která se barvila flutou nebo černě. Zámofní rolníci měli kabáty pokryté látkou, byly to tzv. *šerť* - soukenný koflíček. *Šerť* a přední část takových kabátů byly obvykle vyšívané a olemované jemnou usní z koziny, teletiny nebo skopovice, tzv. *šerť* nebo drahou kůže. Koflíčky bez textilie se nazývaly *šerť*.⁴⁴

Na jaře a na podzim, při jízdě na koni, obvykle muži nosili *šerť* () nebo *šerť* () - plát - bez zapínání s velkým límcem. V zimě se *šerť* nosili pod koflíčky.⁴⁵

Na nakrátko ostříhané hlavě muži obvykle nosili *šerť* (), (obr. 6). *Šerť* je malá kruhová *šerť*. Na *šerť* se nosili *šerť* epice. Kromě *šerť* se nosily *šerť* (), (obr. 7), *šerť* (), (obr. 8) a tzv.

(obr. 9), epice ze zvířecích kůže. *Šerť*, epice s těmi částmi, připomínající útku, nosili muži i ženy. *Šerť* z pod *šerť* byly vidět *šerť* zdobené perlami. *Šerť* jsou vysoké epice s ploškou. *Šerť* ze zvířecích kůže se dělaly na výšku lokte, nahore *šerť* a u hlavy *šerť*. Byly zdobené lišty, kuními nebo sobolími kůžkami z hrdélek kůže. *Šerť* a *šerť* nosili pouze bohatí a urození lidé, princové a bojaři.⁴⁶

Obr. 6 - Tafja

Obr. 7 - Treucha

Obr. 8 - Murmolka

Obr. 9 - Čepice ze zvířecích kůže

⁴⁴

[online]. Dostupné z: <http://www.goldmuseum.ru/muzhskoy-kostyum-rus/>

⁴⁵ Tamtéž.

⁴⁶ Tamtéž.

Oblečení bylo těsně spjato s flivotným stylem a tradicemi na ruské vesnici. Nepísané pravidlo určovalo, které oblečení se má nosit ve vědní dny, které v neděli, o svátcích, na svatbu, při sklizni, jaké na pohřeb a při drfění smutku.⁴⁷

Volné široké oblečení rolníků bylo dobře přizpůsobeno k tomu, aby mohli dlatřit zemědělské práce. Sváteční aty byly ať na pár výjimek týkajících se stihu at stejné se vědními. Odlišovalo se pouze množstvím vyívaných a vytkaných vzorů, které z at z hrubého domácího plátna nebo vlněné látky vytvořily ojedinelá díla lidového umění.⁴⁸

Zdobení oblečení odpovídalo i vnitřnímu vybavení rolnického domu. Závislé barvy ručníků, vyžívaných úmsděvých staveb, ubrusů, koberec, vík truhlic a rovněž děvného malovaného nádobí připomínaly barevné látky oblečení.⁴⁹

2.1.1. Lidový odívání v pohádce Morozko

Ve filmové verzi pohádky Morozko vystupuje mnoho postav, proto se setkáváme se širokou škálou odívání, jak flenských, tak muflských.

Seznámíme se s tradičním flenským odíváním sarafánem, který nosí například hlavní postavy Nastěnka i Marfuša, ale můžeme ho vidět například i na mladých svobodných děvatech z vesnice, odkud pochází Ivánek. Pod sarafánem dívky nosily rubáčky. Je zde i široká ukázka pokrývek hlavy, jako jsou kokony i atky vdaných flen. Podle sarafánu a kokonu můžeme určit, že se děj odehrává v nějaké vesnici na severu Ruska, protože takový odívání nosily pouze severanky.

Co se týče muflského odívání, v pohádce vidíme například muflské rubáčky, které mohly mít různé vzory. Například Ivánek nosí rubáčku s červenými vyívanými vzory z vlny. Nejsou opomenuty ani pásy, u svobodných muflů delší a přepásané v pase, u flenatých kratší a vázané pod bichem. V pase se pásal například Ivánek nebo flenich a pod bichem Nastěnka a dědek Hřbeček. Pokud se zamůžeme na kalhoty, můžeme si všimnout, že například Ivánek má úzké barevné kalhoty, zatímco tatínek Nastěnky má pruhované široké kalhoty, zvané šarovary, které lze zahlédnout na konci pohádky, kdy se Marfuša vrací od Mrazíka bez flenicha a tatínek si konečně předmacechou dupnout. Poznáváme i konkrétní přídady muflských pokrývek hlavy. Nejvíce se objevují dva typy - murmolky a treuchy. Tyto druhy epic nosili například

⁴⁷

. 1964. Str. 5

⁴⁸ Tamtéž. Str. 5

⁴⁹ Tamtéž. Str. 6

najdeme v geografických podmínkách - na severu bylo spousta les , zatímco na jihu p evládaly lesostepi a stepi.⁵³

Jedním z rys vesnických staveb je podoba st echy, zejména její konstrukce a materiál, ze kterého je vyrobena. Na jihu p evládaly st echy valbové (obr. 10), mén ěasto polovalbové (obr. 11) pokryté slámou nebo rákosem. Pro sever byly charakteristické st echy sedlové (obr. 12) ze dřeva nebo slámy.⁵⁴

Obr. 10 - Střecha valbová

Existuje n kolik základních typ ruských obytných celků. T ěst základních celků p edstavuje severoruský, st edoruský, západoruský, jihoruský, celek ruského obyvatelstva v povodí eky Don a celek ruského obyvatelstva regionu Kuban a eky T rek.⁵⁵

Obr. 11 - Střecha polovalbová

Pro severoruský celek je typická sv tnice s roubenou st nou, vyvý-eným neobytným patrem ur eným pro skladování a dřev nou sedlovou st echou. Pec stála ve sv tnici b ěh v ur ité vzdálenosti od st ny s dve mi. Charakteristickým rysem je bohat vy ezávaná výzdoba. P evládalo spojení domu s krytým dvoupatrovým dvorem v jedné ad .⁵⁶

Obr. 12 - Střecha sedlová

St edoruský celek se d ělí na dva typy. V prvním p ípad ě je sv tnice s roubenou st nou vystav na s vyvý-eným nebo nízkým neobytným patrem ur eným pro skladování, sedlová st echa pokrytá dřevem nebo slámou. Objevovali se i st echy valbové. Dv r byl krytý, jednopatrový se sloupovou konstrukcí. St echa dvoru byla ěstokrát nížší neff st echa domu. Stejn ě jako na severu se objevuje vy ezávaná výzdoba. Druhá varianta se od první odli-uje hlavn ě polootev eným nebo otev eným dvorem.⁵⁷

Západoruské domy se nej ěast ěji stav ěly s nízkým nebo vyvý-eným neobytným patrem ur eným pro skladování, později se stav ěly i sv tnice bez tohoto patra

⁵³

). 1967. Str. 132

⁵⁴ Tamtéfl. Str. 135

⁵⁵ Tamtéfl. Str. 152 - 155

⁵⁶ Tamtéfl. Str. 152

⁵⁷ Tamtéfl. Str. 153

s hliněnou nebo dřevěnou podlahou. Stěcha bývala sedlová s dřevěnou nebo slámovou krytinou. Vyžávaná výzdoba nebyla příliš rozvítá. Západoruské celky se rozlišovaly podle typu dvorové třířadové zástavby, otevřený dvůr a krytý.⁵⁸

Jihoruské typy domů jsou známy ve dvou variantách, a sice západní a východní. Jejich rozdíl spočívá ve vnitřním rozmístění. Pro jihoruský celek je typický srubový dům s hliněnou podlahou. V některých oblastech stěny domů pomazávali hlínou a barvili je křídou. Stěcha domu byla valbová. Dvory bývaly otevřené nebo polootevřené.⁵⁹

Obytné celky ruského obyvatelstva v povodí řeky Don zahrnují dva typy, a sice obydlí Kozáků – bohatých rolníků z jiných měst a obydlí ostatních společných obyvatel. Pro první typ je charakteristický srubový dům s několika místnostmi pod valbovou stěchou. Dům stál nad prostorem, který se někdy využíval jako sklad a někdy jako obytná část. V druhém typu byly světnice z vepřovic nebo pomazané hlínou, skládaly se z jednoho obytného prostoru předsíní nebo z dvou obytných prostorů a předsíní. Stěchy byly sedlové, obvykle pokryté rákosem.⁶⁰

Co se týká obydlí ruského obyvatelstva regionu Kubana a řeky Terek, převládaly domy nesrubového typu s hliněnou podlahou. Stěchy domů bývaly valbové pokryté rákosem nebo slámou. Tato obydlí měla hodně společného s jihoruskými stavbami.⁶¹

2.2.1. Vesnické stavby v pohádce Morozko

Nejen oblečení, ale i ruské vesnické stavby ve filmové adaptaci pohádky Morozko svědčí o tom, že se pohádka odehrává v některé severní oblasti Ruska. Dlekazem toho jsou domy, které stavěli z dřeva, byly srubového typu a světnice byly roubené stěny. V celé pohádce se objevuje pouze sedlový typ stěchy.

2.3. Okna

Pro vesnické stavby byla na přelomu 19. a 20. století charakteristická okna s prkenným orámováním nebo kulatinou, často zdobená řezbou a malbou. Zaoblení

⁵⁸

). 1967. Str. 154

⁵⁹ Tamtéž. Str. 154

⁶⁰ Tamtéž. Str. 155

⁶¹ Tamtéž. Str. 155

klády kolem okna se otesávalo, poté se vyrývaly jednoduché vzory. Zdobené rámy mohly rovněž sloužit jako okenice (obr. 13).⁶²

Tato zdobení rámy oken se ruský nazývají nali niki (). Vytvářely se nali niki různých tvarů a stylů, s různými ornamenty, ale i s vyobrazením zvířat (obr. 14), rostlin a pracovních nástrojů. Některé nali niki mohly být malované, jiné pouze vyřezávané. Každá oblast měla svůj specifický styl, který byl pro ni typický.⁶³ Nali niki sloužily k orientaci ve vsi, protože dříve se neoznámaly ulice názvy a domy čísly.

Obr. 13 - Naličniky s okenicemi

Obr. 14 - Naličniky se zvířecím motivem

2.3.1. Okna v pohádce Morozko

Okna s krásným malovaným zdobením se objevují v pohádce hned několikrát. Vypravěčka na začátku i na konci pohádky povídá příběh a přitom je vykloněná z okna s malovanými okenicemi, které zdobí malé červené kvítky. Další typy oken a jejich zdobení lze spatřit ve vesnici, ve které bydlí Ivánek. Dívky zpívají píseň a lákají mladíka k sobě. První dívka vyběhává z domu s okny s modro-hnědými okenicemi a další se vyklání z okna zdobeného motivy ptáků.

2.4. Kolovrat

Kolovrat je stroj pro předení nití sestávající se z kola, ploché podnožky, cívky, dřevěné tyče a koflíčného hnacího mechanismu. Kolo bylo spojeno s podnožkou dřevěnou tyčí a s cívkou mechanismem. Práce spočívala v tom, že předlana ručně stáela vlákno v přídí a to

⁶²

⁶³ Tamtéž.

p es há ky cívk y a stá ela se na –pulku za pomoci uvedení kola do pohybu, které roztá elo cívku.⁶⁴

Kolovraty a p eslice (ru ní nástroj pro p edení) provázely dívky od narození ařl do manřelství. Východní Slované novorozeným d v at m p e ezávali pupe ní – ru na p eslici nebo kolovratu. Osobn podepsané kolovrátky se vzájemn ani nep j ovaly, protoře lidé v ilí, ře jinak m ře dojít k ne–t stí, jako nap íklad ře vypukne pofár nebo jim vym ou v ely. Kdyřl na severu Ruska mladík napsal na kolovrat dívky své jméno, musel se s ní ofenit. Obvykle dával řenich dívce nový kolovrat, který vyrobil a vlastnoru n ozdobil. P edlo se celý podzim a zimu, pouze na váno ní svátky se kolovraty zastavily.⁶⁵

2.4.1. Kolovrat v pohádce Morozko

P estofe v pohádce řládná řlena na kolovratu nep ede, n kolikrát je mořné ho zahlédnout. M řleme jej vid t v dom řMrazíka nebo ve sv tnici hlavní hrdinky. Konkrétn je vid t v pozadí sv tnice, kdyřl macecha e–e a lí í Marřu–u na námluvy, poté kdyřl macecha vy ítá tatínkovi Nast nky, ře dceru odvezl do lesa a naposledy vidíme kolovrat ve scén , kdy se macecha p ípravuje na p íjezd Marřu–i.

2.5. B íza

B íza je neoficiální národní strom Ruska. Strom známý svou bílou k rou p edstavuje symbol ístoty, sv tla a nového po átku. Nový za átek je spojován s jarem a b ízou jakořto jeho symbolem a zmi ovaný symbol ístoty dokazuje uřlívání b ezových v tví, z kterých se d lala ko–ata. O vánocích Rusové pouřřvali b ízu ve svých domech, aby symbolizovala znovuzrození. O svatodu–ních svátcích pomoci b ízy vítali zimní slunovrat a to tak, ře ji oblékali do řlenkých –at .⁶⁶

B ezové v tví ky jsou známé v souvislosti s parními lázn ěmi, kde se jimi lidé řlehají, aby se t lo lépe prokrvilo. D íve se také pouřřvaly pro odhán ní nep íjemného hmyzu.⁶⁷

⁶⁴ 2000. Str. 219

⁶⁵ *Wikipedia: the free encyclopedia*. [online]. Dostupné z: <https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D1%80%D1%8F%D0%BB%D0%BA%D0%B0>

⁶⁶ Národní stromy. *Ptejte se knihovny*. [online]. Dostupné z: <http://www.ptejteseknihovny.cz/dotazy/narodni-stromy>

⁶⁷ Mřr. Pavla Kurková. P írodní lékárna: Jak nám mohou pomoci 3 silné stromy ó B íza, dub a ka–tan? *Dáma.cz*. [online]. Dostupné z: <http://www.dama.cz/zdravi/prirodni-lekarna-jak-nam-mohou-pomoci-3-silne-stromy-briza-dub-a-kastan-22167>

B ezové lesy jsou v Rusku jedny z nejrozsáhlejších, zaujímají téměř místo polostinných a borových lesích. Rostou téměř ve všech oblastech, ale převládají v lesním, lesostepním a horském pásu. B ezové lesy jsou lesy houbové, protože s b ízami je spojen rozvoj mnohých druhů jedlých hub, jako například hříby bílé b ezové nebo kozáky b ezové. V b ezových lesích také hojně rostou nejrozličnější druhy ryze a holubinek. B ízy jsou velmi mrazuvzdorné, mohou růst dokonce v permafrostu.⁶⁸

2.5.1. B íza v pohádce Morozko

Velmi často se ve filmovém zpracování pohádky Morozko objevují b ezové háje. Nejprve b ezovým hájem jde Ivánek, když odchází do svatby. Také kolem břehů jezera, kde Nastěnka zalévá pařez, rostou mladé b ízky. Mezi b ízami Ivánek s medvědí hlavou honí dívky, které přišly do b ezového lesa sbírat houby. Houbám se v takovém lese daří, roste tam bezpočet velikých hříbů i dalších druhů. Nutno rovněž zmínit využití b ezové v tvice na odpuzování hmyzu. Hned v úvodních scénách tatínek Nastěnky odhání touto v tvice komáry od spící Marfuši.

2.6. Copey

Už od dávných dob jsou copey typických útesem v Rusku. Nosily je ženy všech sociálních vrstev a v každém věku. Dívky si copey ještě zdobily mašlemi nebo tzv. kosnikami (). Byly to ozdoby (obr. 15), které se vpletaly do copů, ženy nosily copey zakryté šátkem. Jeden cop nosily svobodné dívky, zatímco vdané ženy nosily copey

Obr. 15 - Kosnik

dva. Poprvé dívkám spleťaly dva copey v den svatby. Jeden cop symbolizoval flivot, druhý budoucí potomstvo. Od té doby, co ženy vstoupily do svazku manželského, nikdo kromě manželky jejich copey neviděl, protože vlasy nosily zahalené. Copey o dívkách a ženách mnohé vypovídaly. Pokud dívka nosila jeden cop, hledala svého ženicha. V copu byla zapletená mašle, dívka už byla na vdávání. Jestliže se v copu objevily mašle dva a nebyly vpletené od začátku copu, ale od prostředku, to znamenalo, že dívka už ženicha má. Mašle představovaly oficiální poslehnání od rodičů k sátku. Cop pro ženy představoval symbol poctivosti. Zatahat dívku za cop znamenalo dívku ponížit,

⁶⁸

6

[online]. Dostupné z: <http://rfos-oficial.narod.ru/6j17.htm>

nemluví o ustáhlých vlasech. Za standard ruské krásy v Rusku se považoval velmi silný cop. O budoucí manželce vypovídaly její zdravé a lesklé vlasy. Ne každá dívka se ale mohla pyšnit takovým copem, proto se dívky uchýlovaly k podvodu - do svých copů si vplétávaly košíkové vlákna.⁶⁹

2.6.1. Copy v pohádce Morozko

Prostřednictvím pohádky Morozko se můžeme seznámit s významem copů. Skutečně vidíme, že copy nosily jen svobodné dívky, ostatní ženy mají vlasy zakryté. Nastěnka má zdravé přímé vlasy a silný cop na rozdíl od Marfuši, která si musela doplétat cop falešný, koupený na trhu. Proto také cop Nastěnky macecha před odchodem ženicha na námluvy skryla pod pinavý hadr. Macecha svou nevlastní dceru Nastěnku velmi často ponižovala také tím, že jí tahala za vlasy, ale ustáhnout jí cop na pobídku Marfuši si nedovolila.

2.7. Ruská zima

Vzhledem ke své velikosti se Rusko rozprostírá v několika podnebných pásích, jimiž je ovlivováno. Zem se rozléhá na dvou kontinentech - evropském a asijském. Většina území se nachází v Asii. Tato oblast je méně osídlena kvůli drsným klimatickým podmínkám a trvale zamrzlé půdě. Zimy v Rusku jsou známé svou extrémností, mrazy dosahují až hodnot - 67 stupňů Celsia a to především na Sibiři a ve stepích. V zimním období je celé území pokryté souvislou vrstvou sněhu. Mírnější zimy bývají jen v oblasti černého moře. Průměrná lednová teplota dosahuje - 19 stupňů Celsia, průměrně na jihu země bývá v průměru - 5 a na Sibiři teploty ukazují až - 40 stupňů Celsia.⁷⁰

2.7.1. Zima v pohádce Morozko

Při vyslovení názvu země Rusko často vznikají asociace se zimou, sněhem a velkým mrazem. Takový obraz nám podává pohádka prostřednictvím několika scén, například Ivánek při hledání Nastěnky se brodí hlubokými závěsemi, kdy mu sníh sahá až po stehna, nebo kdy v hlubokém sněhu a mrazivém dni čekají Nastěnka a Marfuša

⁶⁹ 7 . [online]. Dostupné z: <http://russian7.ru/2014/02/7-faktov-o-russkoj-kose/>

⁷⁰ Počasí v Rusku. *Slunce no.cz*. [online]. Dostupné z: <http://www.slunce.cz/pocasi-rusko/>

na Mrazíka. O krutých mrazech svídí rovněž okamžik, kdy Mrazík pokrývá v tve strom sněhem a ledem.

2.8. Trojka

Trojka (obr. 16) je druh ruského košíkového spřežení pro rychlou jízdu na velké vzdálenosti. Spřežení se sestává ze tří koní - prostředního tzv. korenika (), který běží klusem a dvou krajních tzv. prisafných (), kteří cválají. Koně se takto pomaleji unaví a zároveň tento způsob spřežení udržuje vysokou rychlost.

Obr. 16 - Trojka

Trojka dosahuje rychlosti až 45 - 50 km/h. Trojspřeží v minulosti bylo nejčastěji využíváno pro doručování pošty, jako poštovní voz a v případech, kdy bylo potřeba překonat velkou vzdálenost co nejrychleji. Trojky se také dříve často zapahávaly v den svatby a při jiných svátečních událostech.⁷¹

Ve v domě ruského lidu se trojspřeží koní se sanmi stalo ruským národním symbolem. Ten se také často objevoval v ruské literatuře.⁷²

2.8.1. Trojka v pohádce Morozko

Dalším kulturologickým prvkem ve filmové adaptaci Morozko je výše zmíněné trojspřeží. Objevuje se v tradičním uspořádání - tři koně táhnou na sněhu saně, v tomto případě se zde objevuje trojspřeží vozoucí Nastenku a Ivánka na saních na cestu od Mrazíka domů. Přestože trojku mohou tvořit i jiná zvířata, není obvyklé, aby saně byly taženy těmi prasaty, jako tomu bylo ve scéně, kdy se Marfuša vrací domů.

2.9. Sán

Sáně jsou velmi rozdílným typem povozu bez kol, obvykle tažené koňmi, soby, mulami, voly nebo psy.⁷³

Na vesnicích sáně zapahávali obvykle za jednoho nebo dva koně. Kůň byl umístěn mezi oje, přivázané k předním kopytům, zídka k hlavě pomocí silného lana a

⁷¹ Wikipedia: the free encyclopedia. [online]. Dostupné z: https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A2%D1%80%D0%BE%D0%B9%D0%BA%D0%B0_%D0%BB%D0%BE%D1%88%D0%B0%D0%B4%D0%B5%D0%B9

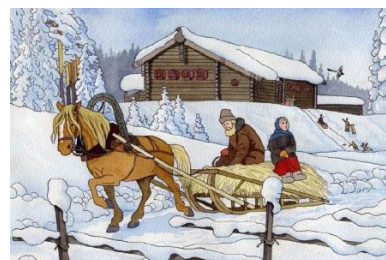
⁷² . 2000. Str. 286

⁷³ Wikipedia: the free encyclopedia. [online]. Dostupné z: <https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%B0%D0%BD%D0%B8>

tenkých ohebných tyčí. Sáně se lišily velikostí, tvarem, designem, atd. Konstrukce saní se lišila podle účelu, ke kterému byly určeny. Sáně, které se využívaly na vesnici, lze rozdělit na dvě skupiny: nákladní sáně pro přepravu zavazadel a sáně pro různé vyjížďky.⁷⁴

Sáně byly základním způsobem dopravy v zimě, ale v některých oblastech na severu evropské části Ruska je používaly i v létě, nejčastěji v případě, kdy bylo potřeba jet tam, kde nebyly cesty. Ve venkovských řívkových podmínkách byly nutností v každé rolnické rodině. Nákladní sáně (obr. 17) používali pro odvoz pokácených stromů, pro převoz dřeva, sena, slámy, snopů, atd. Výletní sáně (obr. 18) se používaly na cesty na návštěvu, na trh, při svatbách a pohřbech. To, jestli rodina měla tento druh saní, bylo důkazem blahobyti.

75

Obr. 17 - Sáně nákladní

Obr. 18 - Sáně výletní

2.9.1. Sáně v pohádce Morozko

V pohádce se setkáváme s oběma typy saní - s výletními i nákladními. Výletní sáně můžeme spatřit několikrát. Nejprve vidíme velké sáně Mrazíka, ve kterých veze prochladlou Nastěnkou do svého domu, dále sáně převezou Nastěnkou a Ivánka od Mrazíka domů a na posledních, nejmenších saních tohoto typu se vrací Marfuša. Na velkých saních odváží Nastěnkou její tatínek do lesa.

2.10. Ruská svatba

Tradiční ruská svatba měla tři etapy. První etapa byla předsvatební, která zahrnovala tzv. svatostvo (сватовство) neboli dohazování, poté následují námluvy, které do rutiny překládáme jako smotřiny (смотрины). Součástí první etapy bylo rovněž ujednání (уговоры) a loučení se svobodou - pro dívky tzv. devínik (девичьи), pro muže to byl malínik (малыш). Poté následovala etapa druhá, a to samotná svatba. Tradiční ceremoniál Rusové nazývají vianojje (виножье) a zahrnuje dvě části - zasnubování a korunování. Poslední etapu představovalo

⁷⁴

⁷⁵ Tamtéž. Str. 316

d ní po ob adu. Nejprve se nev sta, flenich a svateb ané vydali na vycházku a následn usedli ke svatební hostin .⁷⁶

Svatostvo, dohazování, je po áte ní fáze celého svatebního procesu. B hem této etapy p ichází flenichova strana k nev st , nej ast ji to byli flenichovi p íbuzní, zejména otec nebo bratr, mén ásto matka, ale v roli svata () neboli dohazova e mohl být i lov k nep íbuzný.⁷⁷

Úkolem svata nebylo pouze domluvit s atek s rodi i nev sty, ale i vybrat pro flenicha vhodnou nev stu. Musel také zjistit, jaké má nev sta v no. Prost ednictvím dohazova e flenich zji– oval informace o vzhledu i charakteru budoucí nev sty.⁷⁸

Pokud jde o svatební ob ady, svatební hostina m la velký význam. U stolu se novomanfel m íkalo a , cofl by se dalo p eloflit jako pán a paní. estné místo novomanfel bylo pod ikonami a elem ke dve ím. P i zasedacím po ádku u svatebního stolu se braly v úvahu p íbuzenské vztahy, stejn tak jako jestli byl svateb an mufl nebo flena. Krom rodiny a soused byli na svatbu zváni i obyvatelé nejblií–ích okolních vesnic.⁷⁹

Na svatební hostin se podávalo to nejlep–í, co bylo doma. Z pravidla to byly rybí pirohy, polévka – i, sulc, pe ené jehn í, kachna, kr ta svatební chléb. Pilo se víno, pivo a také vodka. Pokud svatba p ípadla na postní den, servíroval se okoun s octem, rybí pirohy, rybí polévka, med a flélé.⁸⁰

V n kterých oblastech Ruska novomanflelé p i svatební hostin nic nejedli a nepili. Byli usazeni na lavicích, na kterých byly kofle–iny kv li tomu, aby byl jejich flivot bohatý. B hem hostiny hosté zpívali písn , oslavovali novomanflele a byly proná–eny p ípitky.⁸¹

⁷⁶ . [online]. Dostupné z: <http://www.ethnomuseum.ru/russkaya-svadba>

⁷⁷ . Wikipedia: the free encyclopedia. [online]. Dostupné z: https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A0%D1%83%D1%81%D1%81%D0%BA%D0%B8%D0%B9_%D1%81%D0%B2%D0%B0%D0%B4%D0%B5%D0%B1%D0%BD%D1%8B%D0%B9_%D0%BE%D0%B1%D1%80%D1%8F%D0%B4

⁷⁸ . Wikipedia: the free encyclopedia. [online]. Dostupné z: https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%B2%D0%B0%D1%82%D0%BE%D0%B2%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%BE_%D0%BF%D0%BE-%D1%80%D1%83%D1%81%D1%81%D0%BA%D0%B8

⁷⁹ ó . HISTORICUS.RU. [online]. Dostupné z: <http://www.historicus.ru/799/>

⁸⁰ Tamtéfl.

⁸¹ . [online]. Dostupné z: <http://www.ethnomuseum.ru/russkaya-svadba>

2.10.1. Svatba v pohádce Morozko

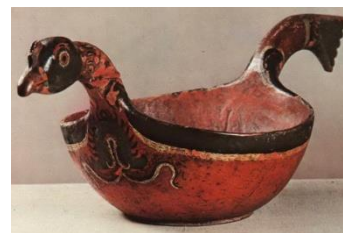
Tato podkapitola se zaměřuje pouze na dvě části celého svatebního procesu, protože i ve filmovém zpracování pohádky vidíme jen tyto. Jedná se o svatostvo a oli dohazování nevěsty a také svatební hostinu.

V pohádce na svatostvo přichází do domu rodičky Nastynky a Marfušiny fenich, jeho matka a dohazovatelka, tzv. svacha, aby pro fenicha našla tu pravou nevěstu a ověřila si, jaká ve skutečnosti nevěsta je. Macecha se samozřejmě snaží provdat svou dceru Marfušu, ale fenich nakonec chce za ženu Nastynku.

Další součástí svatby, kterou můžeme v pohádce vidět, u nás je svatební hostina Nastynky a Ivánka. Novomanželé mají čestné místo u stolu a po jejich bocích sedí jejich rodiče, matka Ivánka a otec Nastynky. Svatební písně zpívají na zdraví novomanželů a zpívají svatební píseň.

2.11. Nádobí

Dřevěnou ozdobou stolu bylo nádobí. Pro pití nápojů, například pro pivo a víno, se používaly tzv. kově () neboli lžíce, nabrátky. Nepoužívaly se jen pro pití z nich, ale třeba i pro servírování na stole, pro rozlévání do jiných nádob, pro nalévání vody a dokonce pro přesypávání mouky, obilí a krup. Nabrátky pro různé účely měly různé rozměry podoby a také různé názvy.⁸²

Obr. 19 - Kově pro servírování nápojů

Pro servírování piva, medoviny a kvasu na slavnostní stůl se používaly tzv. velké kově - nádoby (), které pojmul dva vdra (jednotka objemu, 1 vdra = cca 12,3 litr⁸³) nápoje. Měly ploché dno, širokou rukojeť a tělo, které připomínalo svou siluetou plovoucí kachnu (obr. 19).⁸⁴

Obr. 20 - Lžíce na pití

Pro pití nápojů a jejich rozlévání při slavnostní hostině se používaly malé nádoby - kověky (obr. 20), byly to jakési lžíce a nabrátky. Byly malých rozměrů, s kulatým nebo polokulatým dnem a dlouhou rukojetí, která bývala těsně do pravého úhlu. Obvykle se vyrobily z kusu dřeva.

⁸² 2000. Str. 386
⁸³ Wikipedia: the free encyclopedia. [online]. Dostupné z: <https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%92%D0%B5%D0%B4%D1%80%D0%BE>
⁸⁴ 2000. Str. 386

Nejprve se vydlabala lodička a poté rukoje, která byla zdobená hlavou berana, koně, medvěda, draka nebo i jinými podobami zvířat a ptáků.⁸⁵

2.11.1. Nádobí v pohádce Morozko

S obvyklými typy nádob se setkáváme v pohádce na konci, a sice na svatební hostině Nastěnky a Ivana, kdy všichni hosté pozvedávají k pítí kufříček, a na stole máme vidět různé typy nádob s nápoji, jako jsou výše zmíněné kovové.

3. LINGVOREÁLIE JAKO SOUČÁST KULTUROLOGIE

Filmové zpracování pohádky Morozko vykazuje příznaky hovorového jazyka. Příestofe je v pohádce prvek vypravěčský, příběh je postaven na bázi rozhovorů, a tak umožnil uje uflívání různých specifíků hovorového stylu. Nejprve ji uflívány příznaky v pohádce jsou expresivní a emocionálně zabarvená slova vyjadřující nejprve jmény příponami, hovorové výrazy a citoslovce.

3.1. Slova zdvojnásobná, zveličovací, lichotivá a hanlivá

Slova zdvojnásobná, zveličovací, lichotivá a hanlivá se tvoří pomocí slovo-
tvorných přípon, které mají emocionálně-expresivní zabarvení a vyjadřují kladný i záporný postoj mluvčího. Zmiňovaná slova se mohou odvozovat od podstatných jmen, pří-
pádových jmen kvalitativních a příslovčí.⁸⁶

3.1.1. Slova zdvojnásobná a lichotivá

Slova zdvojnásobná obvykle vyjadřují vztah k označovanému, avšak nemusí tomu tak být vždy. V nich kterých případech mohou poukazovat na opovržení, neúctu i výsměch, dleflité je při jejich hodnocení vycházet z kontextu. Zdvojnásobná lze vytvořit například za pomoci přípon: -*sk*, -*sk*, -*sk*; -*sk*, -*sk*; -*sk*, -*sk*. Příponám se souhláskou -k- odpovídají české -**ek**, -**ík**, -**ka**, -**ko**. Dále jsou to přípony se souhláskou -c-: -*sk*; -*sk*, -*sk*; -*sk*, -*sk*, -*sk*, -*sk*, avšak tyto přípony nemají české protějšky a jsou emocionálně výraznější. Zdvojnásobnými příponami jsou rovněž přípony typu -*sk*, -*sk*, -*sk*; -*sk*, -*sk*; -*sk*, -*sk*, -*sk*; -*sk*; -*sk*, -*sk*. Četina podobných přípon nezná a netvoří jimi deminutivní deriváty. Co se týče poslední skupiny přípon -*sk*, -*sk*, tak jejich české ekvivalenty jsou vyflívány více (například tatínek, maminka, dívěnka, chvílka). V ruském jazyce v nich převládá význam lichotivý.⁸⁷

Pokud připojíme další přípony, vzniknou zdvojnásobná slova 2. stupně, která mají význam výrazně lichotivý. Jako příklad si můžeme uvést slovo *sk*, kdy při prvním připojení přípony vznikne *sk*. Dále pak vznikají zdvojnásobná slova 2. stupně, a sice

⁸⁶ [online]. Dostupné z: <http://dic.academic.ru/dic.nsf/lingvistic/1642/%D1%81%D1%83%D1%84%D0%B8%D0%BA%D1%81%D1%8B>

⁸⁷ HAVRÁNEK, Bohuslav. *Příruční mluvnice ruštiny: hláskosloví a tvarosloví I*. Str. 345 - 346.

v daném případě. Patří sem případy: - , - ; - , - , - , -
; - .⁸⁸

V pohádce Morozko se nám může setkat s následujícími zdrobnělinami jejich
příponami:

- , - , - : () , (-) - , () ,
() , () , ()
- , - : () , () , () , () ,
() , () , ()
- : () , () , () , () , ()
, () , () , () , ()
- , - : ()
- , - : ()
- , - , - , - : ()
- , - : () , () , () ,
() , () , () , ()
- , - , - : () , () , ()
- , - : () , () , () ,
() , () , () , () , ()
- , - : () c , () , ()
- , - , - , - : () , () , ()
, () , ()
- : () , ()

Výše uvedené deminutivní a meliorativní deriváty bývají poměrně často
zastoupeny právě v rámci pohádky. Kromě substantiv mohou mít zdrobnělinové tvary
rovněž příjmení (, ,) nebo
příjmení (, , j.).

Pro pohádku Morozko jsou velmi typické zdrobněliny jmen vlastních, které se
objevují v různých variantách, jako například: - , - ,
- - , - - .

⁸⁸ HAVRÁNEK, Bohuslav. *Příruční mluvnice ruštiny: hláskosloví a tvarosloví I*. Str. 346.

3.1.2. Slova zveličelá, hanlivá a hrubá

Protipólem slov zdobných jsou slova zveličelá. Jsou to slova, která v porovnání s neutrálními slovy přibuznými nesou zveličelý nebo hrubý význam. Zvláště hanlivé přívěsky vnášejí do derivátu zápornou konotaci. Příklady ruských slov zveličelých se uvádějí například: - (od flenského podstatného jména) a (od flenského podstatného jména).

Další emocionálně zabarvenými slovy jsou slova hanlivá, která mají zápornou konotaci, jako například opovržení. Mohou také mít urážlivý nebo vulgární charakter.⁸⁹ Jako příklady si uvedeme slova z pohádky Morozko: , , . Někdy se jedná o vyjádření ironie, kdy je pro posouzení významu důležité kontext. Ironické vyjádření v pohádce slyšíme v následujících větách: , ! Negativní význam je zdůrazněn spojením s adjektivy vyjadřujícími rovněž negativní nádechy.

Pokud slova zveličelými nebo hanlivými někoho oslovujeme, jedná se o hrubé výrazy. V pohádce Morozko jsou několikrát použity například taková jako: , , x , nebo .

3.2. Hovorové výrazy

V pohádce Morozko se setkáme s různými hovorovými výrazy například různými slovními druhy. Mezi podstatnými jmény se objevují tyto hovorové výrazy: - dobytek, - svítání ko, - máma, - pitomost, - choroba, - přívěšník, - vrahouni, - košťátko. Setkáme se i s hovorovými slovesy: - hýbat se, přidat na tempu, - vykubat, - flrát, - unavit se, - vytahovat se, - zbláznit se. Hovorovými částicemi jsou: - copak, - ejhle, - jdeme na to. K hovorovým výrazům patří například příslovce: - doopravdy, vskutku, - okamžitě, bleskově, - straně, jako s lidem, - nadarmo, zbytečně.

⁸⁹ Pejorativum. *Wikipedia: the free encyclopedia*. [online]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Pejorativum>

3.3. Citoslovce

Pro jazyk pohádky Morozko jsou rovněž typické citoslovce. Pomocí tohoto slovního druhu lze vyjadřovat city, vlnění nebo napodobovat zvuky a hlasy. Citoslovce se dělí na citoslovce citová, vybízející a imitující.⁹⁰ V pohádce se setkáváme se všemi skupinami, přičemž jednotlivá citoslovce lze překládat různým způsobem, protože mohou vyjadřovat různé nálady a city. Do skupiny citových citoslovců spadají:

- ach, ó uf, - ach, au, - och, ó, - ech, och, - oj, jejda. Citoslovce vybízející jsou reprezentovány následujícími: - hej, - - no tak, jen. Příkladem citoslovců imitujících neboli zvukomalebných jsou: - - hajej dadej, - fuj, pfuj, - tralala, lalala.

⁹⁰ BAUER, Jaroslav. *Knihovna ruského jazyka: pomocná kniha pro fláky -kol 2. cyklu*. 1973. Str. 174.

4. PŘÍKLAD A EKVIVALENTNOST RUSKÉ A ČESKÉ VERZE POHÁDKY MOROZKO

Následující kapitola porovnává originální text pohádky s jejím českým příkladem. První část je věnována celkovému rozboru textu a jeho příkladu a zároveň je zaměřena na věcné odlišnosti. V druhé části analyzuji všechny tři písně, které v pohádce máme slyšet. Zde opět porovnávám jednotlivé rozdíly ruské a české verze.

4.1. Porovnání ruského originálu s českou verzí

První rozdíl v příkladu jednotlivých replik uslyšíme téměř na úplném začátku pohádky. Macecha vyřídí Nastěnce, ale probudí Marfu-u ukáním jehlic. V originále říká macecha: «
», i sebemenší rámot by ji probudit mohl. A v české verzi Marfu-ku šte klidně máme probudit, jen když hráček na zem spadne.

Nastěnka musí doplést punočku venku, a pokud to nestihne, není první kohout zakokrhá, macecha jí vytrhá všechny vlasy. Ale v originále, macecha nebude vytrhávat vlasy, ale «
», tedy copky.

Poté Nastěna prosí kohoutka, ale musí plést ještě chvíli, zatímco v ruské verzi už jí zbývá jen zádek a jedno oko. Ale český kohoutek odpoví, ale: šKohouti jsou malí páni, Jitěnka řídí kokrhání!ě. Přidejme v originále kohoutek řekne, ale kohout je závislý pták a je potřeba se obrátit na «
», což znamená úsvit.

Když Nastěna prosí slunce, aby ještě nevycházelo, vysvětluje, ale pokud nestihne doplést punočku, čeká ji trest. V českém příkladu je na tom důležitě, protože ji stihne krutý trest.

Nastěna v české verzi děkuje kohoutkovi: šKohoutku, kohoutku zlatý, pane B h ti to splatí. Děkuji ti, kohoutku, zachránil jsi mě. Avšak v originále oslovuje kohoutka šzlatý h ebiněk a jen řekne šděkuji ti, kohoutku.

Macecha se zlobí, ale nevlastní dcera stihla punočku doplést a říká jí čtyři zmije jedovatě, přidejme v ruském jazyce ji nazývá «
». Toto oslovení si máme přeložit jako ty zmije zlé a zákeřné. Macecha se zlostí zadává Nastěně úkoly, kromě toho, ale má nakrmit drabeň, napojit dobytek, nasekat dřevu, tak i poklidit dvůr. V ruském originálu jsou úkoly stejné. Vyjma poslední činnosti, když postačí, když dvůr jen zamete.

Další rozdíl v p ekladu uslyíme, kdyfl se Ivan setká s d de kem H íbe kem a ten mu za to, fle si s ním mladík zahraje na hon nou a chytí ho, slibuje luk a ípy, p i emfl v ruské verzi jsou to ípy p esné, a v eské hbité. Ivan d de ka H íbe ka chytit nem fle a malý arod j se v originále raduje « , », nedohonil, nedohonil. V p ekladu v-ak slyíme šnechytíl, nechytílõ. Kdyfl se H íbe ek zeptá, zda ho Ivan chytil, dohonil, ten mu rusky odpoví « » neboli ty jsi lep-í, ty mánavrch. V e-tin mládenec konstatuje, fle d de ek je lep-í. Dále jsou ob verze stejné afl do okamflku, kdy H íbe ek chce, aby se mu Ivan poklonil. Odpoví mu, fle pokud by se každému klan l, odkutálela by se mu hlava (« - .»)). V p ekladu se Ivan nerad klaní hned, protofle to potom bolí h bet.

Dále se tedy dostáváme k rybní ku, který zalévá Nast nka, aby vykvetl. Setkává se zde poprvé s Ivanem. V jejich rozhovoru jsou jen drobné odli-nosti. Prvním rozdílem je oslovení Nast nky. Macecha jí íká « ». P eklad je v této ásti stejný, jako jifl bylo zmín no vý-e, a proto není t eba je znovu analyzovat. Kdyfl se Ivan zeptá Nasti, zda si ho vezme, na dív inu odpov se zeptá Ivan: šNelíbím se ti? Jsem p ece mladý a hezký.õ Av-ak v originálu zní « , », cofl bychom mohli p eloflit jako šne-ilhám a ani nejsem pihatýõ.

Ivan prom n ný v medv da se setkává s d de kem H íbe kem. Mladík fládá arod je o radu, jak získat zp t svou podobu a ten mu odpovídá, fle neum l vykonat dobrý skutek. V originále je replika následující « .», nikdo od tebe dobra nevid l.

Nast nka se mezitím ptá kv t na Ivánka a oslovuje je kvítky mé, z pa ezu rozkvetlé. V p vodním zn ní se ke kv t m dívka obrací jako ke kvítk m na suchém pa ízku.

Ivánek b há po lese, aby ud lal dobrý skutek. Potká flebráka, který ho prosí o almufni ku, za kterou se mu pán B h odm ní. V originále v-ak flebrák fládá almufnu na flivobytí a o odm ování ne ekne nic.

Kdyfl macecha chystá vlastní dceru na námluvy, Marfu-a závidí Nast nce její cop. Macecha nevlastní dce i vlasy p íkryje a utrhne se na ni, fle se šjen krmí a hloup umíõ. V ru-tin neuslyíme uráfku, fle by d v e hloup koutalo, ale macecha íká, fle v kamnech jsou saze.

Další rozdíly mezi originálem a p ekladem m fleme sly-et na námluvách. Macecha svou dceru vychvaluje, jak pracuje piln od rána. V ruské verzi je Marfu-a

je-t –ikovn j-í, ona totiž d l á ve dne v noci, –ije, plete a slovo p i tom ne ekne. Dal-ím rozdílem je, fle v eské verzi Marfu-a zametá dv r a v originále vytírá podlahu. Staré dohazova ce se dcera líbí, protofle šťaková krasavice se hned tak nepotká. V p vodním zn ní dokonce šťakovou krásu ani ve snu nevidíme. Když matka fienicha chce vid t i druhou dceru, v eské verzi Marfu-a v bec nep ipustí, fle by v dom flily dcery dv . Zato p vodn dívka p izná, fle jsou dv , ale ta druhá je nevlastní. Macecha p ivede dceru s tím, fle takové husy se kařdí leknout musí, ale ruská replika je jiná. Macecha íká, fle ta jejich husa nemá hezký ani obli ej, ani postavu. Dál p ichází as na poho-t ní. V p ekladu je fienich v t-í gurmán, má rád husí ját í ka. P vodn mu sta ily husí « » neboli droby, vnit nosti. Když se fienich nakonec rozhoduje, kterou nev stu si vybere, v eské verzi fienich se smíchem íká, fle Nast nku chce za fleu. V ruském scéná i ekne jen štu, která se jmenuje Nast nka.

P ichází zima a vyprav ka vypráví, jak to bylo dál. Krom toho, fle minuly týdny celé, tak se v ruské verzi dozvíme navíc, fle se p ehaly vánice.

Ivan vyhledal Babu Jagu, aby mu pomohla najít Nast nku. Ta si v-ak chce mladíka upéct v peci. arod jnice se obrací na své d ev né pomocníky: šStr te holoubka sem, já si z n j po polévce ud lám pe ínku! V p ekladu Baba p ikazuje, a Ivana str í do pece, bude z n j dobrá pe en . Dál Ivanovi íká, fle se zbyte n brání, do pece ho stejn dostanou. V originálním zn ní sly-íme šzbyte n se, Ivane, brání-, nořkami se opírá-. Mladík odpoví, fle to ned lá schváln . P eklad je prost-í - Ivan konstatuje, fle se nebrání. Dále je kv li rýmu eská verze významov obsáhlej-í. Ivan nezná tyhle v ci, jak se dá upéct v peci. Rusky mluvící Ivan vysv tluje, fle ho na lopatu nikdo neposazoval.

Kdyfl Ivan str í Babu Jagu do pece, ta po chvilce sku í, a se Ivan smiluje. Rusky si arod jnice st fluje, fle se smaří a pa í, zatímco esky, fle je tam horko a snést se to nedá.

N kolik rozdíl lze najít i p i prvním setkání Nast nky a d de ka Mrazí ka. V originálu se Mrazík diví, odkud se vzal takový zázrak a v p ekladu se dívky ptá, odkud zabloudila. D de ek p j í Nast sv j koffich a ta se strachuje, aby nezmrzl. V eském textu je p eloflena otázka jako šA co ty, d de ku, není ti zima? Naopak Nast nka umrzá, a tak Mrazík volá na své sán , a okamflit a st elhbit p iletí. V p vodním zn ní sta ík s bílým plnovousem volá na san , které jsou mrazivé, samojízdné a pohybují se velkou rychlostí.

V chaloupce Baby Jagy p j uje arod jnice Ivanovi sv j ov í koflich, v p ekladu je koflich hu atý. Krom koflichu Baba mladíkovi poskytne sá ky, jak zní v p ekladu, jako lo ky, krásné sá ky samochodky, samovodky, které samy ídí, samy jedou a za Nast nkou ho dovedou. V ru-tin to jsou sá ky « », tedy iperné, samojízdné, udávající sm r, které samy jedou, samy ídí a samy ho k dívce dovedou.

arod jnice si pak libuje, jak mu to p kn zava íla, p i emfl p vodn Baba Jaga íká, fle mu dob e prase podstr íla. Baba Jaga vymý-í, jak se Ivanovi pomstí a vyuffije svého kocoura. V eské verzi kocoura oslovuje kocourku m j, kocourku zlatý, kofí-ku chlupatý a pokrač uje - jsi jak peklo erný, jsi sluflebník m j v rný. íká mu, fle jí musí pomoci, a ptá se, zda ví, kam povede jeho cesta. Nakonec dodá, aby se Ivanova nev sta na smrt p ichystala, a libuje si, jakou má radost. Originál je mírn odli-ný. Baba Jaga se obrací na svého kocourka, který má teplé b í-ko, erný h bet a hedvábnou srst, a jí pom fle, b flí rovnou po sn hu a zahubí Ivanovu nev stu. S radostí íká «

», te za ne mela.

Ve stejnou chvíli se d de ek Mrazík postaral ve svém dom o Nast nku. V p vodní verzi dívku oslovuje « », tedy vnu ka. V p ekladu jí d de ek íká šmá miláõ. Kdyfl ufl je Nast nka v po ádku, odejde Mrazík do lesa, zapomene si vzít svou berlu mrazilku, v originále « ».

Kdyfl se pomocníci Baby Jagy vrátí, chystá se je -t d e odm nit. V ruské verzi je odm ní « - ». Zatímco kocour v obou verzích dostane smetanu, uník v originále p ezdívaný « », zrze ek, si pochutnává na « » tedy sulcu, v p ekladu rypá ek, jak mu arod jnice íká, jen na pomejích.

Ivan sp chá za Nast nkou a Mrazík na n j jifl eká p ed svým domem. Zdraví ho šBu zdráv, Ivane!õ. V originálním zn ní jej vítá šDobrý den, Ivane, vdovin synu!õ.

Macecha vy ítá tatínkovi, fle vlastní dceru odvezl do lesa, pro zábavu d dovi Mrázovi nebo vlk m, aby jí potrestali. V eském zn ní ji bu mráz k smrti utýrá, nebo jí roztrhají vlci. Kv li d dkovi ufl macecha vlastní dceru mlátí! V originále kv li n mu vlastní dce i dává po rum né tvá i ce.

Nast nka se vrací dom se svým flenichem Ivanem. Dívka vysv tluje, jak to v-e bylo a fle je Mrazík obdaroval. V p vodní verzi se dozvíme, fle dal Nast hojné v no. Celá vesnice se sm je Marfu-e, jaká to je nána. Rusky v davu zní « ». Takto se ozna uje lov k, který je pomalý a t flkopádný. Mohli bychom termín p eloflit nap íklad jako š-pekounõ nebo štlus ochõ.

Marfu-a v lese čeká na Mrazíka, a když jí přijde zahát, rozmazlená dcera macechy s ním lomcuje, aby jí přiaroval fienicha a peníze a hodně moc. Přivodní chť la Marfu-a fienicha, v no a je-t víc.

Baba Jaga přiletí za loupeřníky a nabídne jim peníze za to, že jí pomohou s odplatou. Řekne jim, jestli si nechtějí přilep-it stem dukát ve zlat , ty mi v dry st íbra a m áky kolik budou chtít, když svou práci provedou. V originále se zeptá, jestli mimochodem nechtějí dvě plné vany zlata, ty i v dra st íbra a m di nepo ítaje za jednoduchou práci.

V záv ru pohádky vyhlíží macecha svou dceru a po ítá, kolik dar dostane. V p ekladu je macecha skromn j-í, myslí si, že nejd ív Marfu-a dostane truhlu a dvě sk í ky, pak si to rozmyslí a řekne ty i sk í ky a dvě truhlice. V ruské verzi macecha ekala, že dostane ty i truhly a dvě sk í ky, nakonec ale řekne, že ur it dostane ty i truhly a ty i sk í ky. Naopak v p ekladu se macecha Marfu-i ptá, kde má poklady, přivodní jen, kde má v no.

Pohádku uzavírá vyprav ka povídáním o svatební hostin . íká, že tam byla, jedla, pila. Nev sta byla jak z r že kv t a fienich jakbysmet. Av-ak originál je tro-ku jiný. Li-í se v tom, že med a pivo pila. Nev sta m la své místo a fienich byl chlapík. V e-tin vyprav ka uzavírá pohádku tradi n - zazvonil zvonec a pohádky je konec. Ruská alternativa je « ...», a pohádky je . konec, jak si p e teme na okenici.

4.2. Porovnání ruské a eské verze písní z pohádky Morozko

V pohádce je p t písní, v jejichž p ekladu nacházíme v t-í i men-í rozdíly. T mto písním je v nována následující podkapitola, ve které nalezneme originální texty písní, eské p eklady a jejich rozbor.

4.2.1. Píse Ach ty Vá o, Ivane

, , , ,
!
,
!
, , ,

Ach ty Vá o, Ivane,
jen se podívej na mne,
-aty mám vy-ívané
a jsou celé hedvábné.

Vá o, Vá o, Ivánku,

.
 ,
 !
 , , ,
 .
 ,
 !⁹¹

nikam ufl nepospíchej,
 proklouzni k nám za branku,
 na mé okno za ukej.

Necho , Vá o, v -irý sv t,
 p ij si k nám posed t,
 jablí ko ti dáme,
 pak si zazpíváme.⁹²

⁹¹ *Mrazík* [] [film]. Režie Alexander ROU. Sov tský Svaz. 1964

⁹² Tamtéž.

V prvné písni pohádky, ve které mladé dívky lákají Ivana k sob , se objevuje n kolik men-ích rozdíl mezi ruským originálem a eským p ekladem, av-ak tyto drobné nuance p íli-význam sd lovaného nem ní.

V první sloce si m fleme v-immnout, fle je zde zdobn lina oslovení - šVa u-kaõ, vzhledem k tomu, fle e-tina na rozdíl od ru-tiny vyuffívá pro oslovování 5. pád, vznikla by zde slabika navíc, a proto p ekladatel nemohl zvolit zmi ovanou zdobn linu. Druhý ver-je lehce významov jiný. V originále dívka zpívá šp ijdi k branceõ, zatímco v eské verzi by dívka cht la, aby se na ni Ivan podíval. Ve stejné sloce, ve verzi p vodní, má dívka nové -aty s hedvábnými nitkami. V p ekladu jsou -aty vy-ívané a celé hedvábné.

Druhá sloka za íná zavoláním na Vá u, aby m l strpení a trochu pose kal. P ekladatel zde zvolil opis šnikam ufl nepospíchejõ. V originálu chce dívka, aby se nevzdaloval od domu a podíval se do okénka. V eském p ekladu je dívka odváfín j-í, ufl Ivana zve, aby proklouzl za branku a za ukal na okno.

V poslední sloce dívky zpívají, a nechodí Ivan daleko, posadí se vedle sebe na verand , ochutná jablí ko a s d v aty si popovídá. Na druhé stran dívky zpívající esky cht jí, aby nechodil Ivan v -irý sv t, ale p i-el si k nim posed t. Jablí ko mu dají a pak si zazpívají. V originále dívky zvou Ivana na verandu a cht jí si povídat, na rozdíl od toho, v eské verzi dívky zvou Ivana k sob , místo dále nekonkretizují a cht jí si společ n zazpívat. Tato odli-nost význam a my-lenku písni ky nijak zvlá- nem ní.

4.2.2. Píse P ed na-í, za na-í

, ,
, .
.
, ,
, , .
-
. ,
, .
, ,
, , .
,
. ,
- .
, ,
, , .⁹³

Ustupte, jen ustupte,
nebu pra-ná, cesti ko.
Dobrý junák te tebou jde,
chce poznat sv t mali ko.

P ed na-í za na-í,
cesta má a nepra-í.

Kdyfl se dívám na sebe,
tak se musím pochválit,
nevypadám já v ru zle,
zkrátka chlapec jak má být.

P ed na-í za na-í,
cesta má a nepra-í.

Cesti kou p jdu stále vp ed,
nev stu si vyhledám,
ta musí být jak jarní kv t,
jinak budu rad-i sám.

P ed na-í za na-í,
cesta má a nepra-í.⁹⁴

⁹³ Mrazík [] [film]. Reflie Alexander ROU. Sov tský Svaz. 1964

⁹⁴ Tamtéfl.

V pohádce ihned následuje píse , kterou zpívá Ivan, kdyfl se vydává do sv ta na zku-enou. Ob verze první sloky se shodují, vyjma posledního ver-e. V originále se Ivan chce štrochu projítõ, zatímco v e-tin šchce poznat sv t mali koõ.

Refrén obsahuje p íp v šaj ljuliõ, který se pouflívá v ruských lidových písniích. P ekladatel zvolil alternativu šp ed na-í, za na-íõ. Následující ver-se v obou variantách shoduje.

Druhá sloka se drobní-li-í v druhém a tím rýmu. V ru-tin zpívá Ivan, fle má ze sebe radost, ne-íhá a není pihatý. Je takový, jak je t eba. V písni s eským textem se Ivan musí pochválit, proto fle nevypadá v ru zle a je to zkrátka chlapec, jak má být.

Poslední sloka obsahuje nejvíce rozdíl. Ruský mladík p ejde mo e p -ky, hory bude p ená-et a najde si krásnou dívku, jako malinu. V eském textu zazní, fle Ivan p jde cesti kou stále vp ed, vyhledá si nejen dívku, ale rovnou nev stu. V záv ru dabovaného zpracování se dozvíme informaci navíc - nev sta musí být jak jarní kv t, jinak bude Ivan rad-í sám.

4.2.3. Píse Pro kukáý, ježuli ko

<p>, , . , . , , .</p>	<p>Pro kuká-, pro kuká-, flefluli ko, fle mám flít dlouhý as, nekrati ko, ty neví-, co je to flivot celi ký flít sama, jen sama, bez mati ky.</p>
<p>, . , , , .⁹⁵</p>	<p>I b ízka neroste bez sluní ka, nikdy mne nelíbá má mati ka, flivot m j, milá flefluli ko, skon í se, skon í se zakrati ko.⁹⁶</p>

⁹⁵ Mrazík [] [film]. Reflie Alexander ROU. Sov tský Svaz. 1964

⁹⁶ Tamtéfl.

Význam písni , kterou si zpívá Nast nka, kdyfl v lese zalévá pa ez, aby na n m vykvetly kv ty, je v p ekladu zachován, av-ak je zde i n kolik podstatných rozdíl. Písni ka je krátká, má pouze dv sloky. První výrazn j-í odchylka, kterou bych zmínila, je na konci druhého ver-e. V ruském originálu Nast nka nazývá kuka ku hloupou. Zatímco v p ekladu se ke kuka ce v bec tímto zp sobem neobrací. Dál ufl vidíme jen drobný rozdíl. V p vodní verzi se zpívá, fle kuka ka neví, jak se flije sirot bez matky. Ruský text je významov obsáhlej-í. Víme, fle dív ina maminka neflije. Tato informace v p ekladu chybí, dozvídáme se jen, fle flefluli ka neví, co je to flivot celi ký flít sama bez mati ky.

Ve sloce druhé jifl sly-íme více zásadní odli-nost. Srovnáme-li druhý ver-, zjistíme, fle v originálu stojí, fle bez slunce strom nepokvete, a v p ekladu se objevuje nová informace, a sice fle mati ka Nast nku nikdy nelíbá. Poslední dva ver-e obou verzí

⁹⁹ *Mrazík* [] [film]. Refie Alexander
ROU. Sov tský Svaz. 1964

¹⁰⁰ Tamtéfl.

Poslední píse v pohádce p jí loupeflníci. V ruské verzi loupeflníci zpívají o tom, jak medv di si v klidu spí v brlozích, li-ka má pod sn hem noru, vrána má hnízdo a loupeflník nemá nic - ani d m, ani dv r. P eklad za íná stejn , jen ne jedna li-ka, ale li-ti ky mají své nory a nejen vrána, ale v-echo má své hnízdo. A oni nemají v bec nic, jen les a hory.

S h r n u t í

Podle mého názoru byla pohádka v etn písní p elofena velmi zda íle. Nejsou zde fládné v t-í rozdíly, které by m nily význam jednotlivých situací nebo dokonce d je pohádky. Jelikofl se p ekladatel pokou-el do drfet rým ver- , v n kterých p ípadech byl nucen p ekládat voln ji, opisem, nebo pouffil slovo, které se mu do rýmu hodilo lépe, ale my-lenku to nijak nez m nilo.

5. MOŽNOSTI VYUŽITÍ MATERIÁLU VE ŠKOLNÍ PRAKTI S PŘÍKLADY K MEZILIDSKÝM VZTAHŮM

V této části diplomové práce popisují možnosti, jak využít téma pohádky Morozko ve školní praxi. Jsou zde návrhy, jak pracovat s autentickými materiály, a sice s filmem, písničkami a reáliemi. Dále zmíní využití tématu s příkladem k mezilidským vztahům, například ve výchovně-výtvarné, hudební nebo dramatické. V závěru kapitoly prezentují náměty k rozvoji psaní a také další tematická cvičení.

5.1. Ruské reálie na hodinách ruského jazyka

Ruská pohádka Morozko je v České republice velmi oblíbená, a proto je každoročně vysílána v televizi v období vánočních svátků, zná ji téměř každý. Z toho důvodu ji můžeme využít například v diskuzi v rámci vyučovací hodiny ruského jazyka, v tom případě, kdy chceme seznámit žáky s ruskými reáliemi. Žáci se pomocí filmového zpracování mohou jednoduchou formou obeznámit s reáliemi jako například ruský národní oděv, vesnické stavby, tradice, typické předměty, atd.

Diskuze může být zahájena bez předchozího promítání ve třídě žáků, pokud si je učitel jist, že všichni pohádku znají, a není na hodinách prostor pro společné shlédnutí pohádky. Osobně považují za lepší variantu žákům pohádku pustit nebo alespoň části, které jsou stálejší pro seznámení se s potěbnými jevy.

Doporučí, aby si učitel před diskuzí s žáky přečetl druhou kapitolu této práce - Ruské reálie, která je upozorní na jevy, je-li jsou pro ruskou kulturu typické a kde se s nimi v pohádce Morozko můžeme setkat. V kapitole se mohou dojistit o těch kterých zajímavostech jednotlivých fenoménů a rovněž se dozví, kde přesně se v pohádce objevují. Tyto informace si po diskuzi mohou žáci společně přehledit, aby si poznatky ucelili.

5.2. Práce s filmem na hodinách ruského jazyka

Při výuce ruského jazyka lze využít filmovou podobu pohádky Morozko v ruském znění mnoha způsoby. Film nebo jen jednotlivé scény nám pomáhají zlepšovat především poslechové a komunikační dovednosti žáků. Při práci s filmem můžeme zapojit i dramatickou výchovu, a tak v hodinách cizího jazyka můžeme soustředěně pozornost žáků na lidské jednání a mezilidské vztahy.

Zde uvádím několik příkladů, jak pracovat s vybranou scénou:

a) Zavou o i

hráči zavou o i a pouze poslouchají scénu, kterou jim učitel přehraje. Poté hráči ve dvojicích i skupinách diskutují a odpovídají na otázky typu „Co jste slyšeli?“, „Kdo v scéně mluvil?“, „Co říkali?“ nebo „Co se stalo?“.

Metodický komentář

- Učitel zadá instrukce a přehraje scénu.
- Učitel rozdělí hráčky do dvojic i skupin.
- hráči diskutují a učitel monitoruje intenzitu diskusí.
- Cvičení může sloužit jako cvičení typu „swarming“. Lze jej využít jako prostředek motivace nebo v případě, kdy chceme, aby mluvili všichni hráči.

b) Poslouchejte a zapisujte si

hráči pozorně poslouchají a každý si zapíše 10 jakýchkoliv slov, které zachytí. Ve dvojicích i ve skupinách hráči prodiskutují slova, která si zapsali.

Metodický komentář

- Učitel zadá instrukce a přehraje scénu.
- Učitel rozdělí hráčky do dvojic i skupin.
- hráči diskutují a učitel monitoruje intenzitu diskusí.
- Cvičení může sloužit jako cvičení typu „swarming“. V tomto cvičení hráči musí koncentrovat svou pozornost na jednotlivá slova.

c) Zapište si repliky vybrané postavy

hráči pracují ve dvojicích. První skupina si zapisuje, co říká Nastěnka, a druhá, co říká Ivan. V každé skupině hráči zpočátku pracují ve dvojicích. Jeden z hráčů zapisuje, druhý diktuje.

Při druhém poslechu si hráči ve dvojicích vymění role a doplní, co nestihli napoprvé zaznamenat.

Poté hráči pracují ve skupinách a vzájemně si pomohou, aby všichni měli repliky kompletní.

V dalším kroku fláci pracují opět ve dvojicích, ale dvojice jsou utvořeny znovu. Jeden flák ve dvojici bude ze skupiny šNast nka, druhý ze skupiny šIvan. Úkolem fláků je přehrát dialogy.

Metodický komentář

- Uitel zadá instrukce a rozdělí fláky do skupin.
- Uitel přehraje video dvakrát, fláci si ve dvojicích zapisují.
- Fláci diskutují ve dvojicích, uitel monitoruje jejich činnost. Pokud je potřeba, uitel flákům pomáhá.
- Je nutné, aby fláci zkoncentrovali svou pozornost na jednotlivé repliky.
- Toto cvičení je vhodné pro rozvoj dovedností (poslech, mluvení) a pro rozvoj správné výslovnosti a intonace.

d) Zkuste dabovat

Tuto aktivitu lze použít jako rozšíření aktivity předchozí (šZapi-te si repliky vybrané postavy).

Fláci sledují video a za použití svých textů se pokoušejí postavy dabovat. Nejprve dabují se zvuky, poté bez zvuku.

Metodický komentář

- Aktivitu lze provádět ve třídě, kde je menší počet fláků, nebo ve třídě vybavené počítači, aby si mohli vyzkoušet dabing vlastní fláci.
- Uitel zadá instrukce, přehraje video a fláci ve dvojicích dabují.
- Tato aktivita slouží pro trénink správné výslovnosti a intonace.

e) Divadlo

V této aktivitě opět můžeme navázat na šZapi-te si repliky vybrané postavy. Fláci si nejprve ve dvojicích nacvičí scénku, jak se poprvé setkali Nast nka a Ivan, na základě přepracovaného textu a shlédnutí scény. Poté jednotlivé dvojice scénku předvedou. Nakonec sami fláci mohou hlasovat, která dvojice byla nejvhodnější a nejlepší.

Jako alternativa může být sehrání scénky bez vizuální a textové opory. Úkolem fláků by v tomto případě bylo sehrát první setkání Nasti a Ivana na základě vlastních schopností.

Další možností je změnit místo. Fláci mohou zdramatizovat první scénku například na vesnické zábavě nebo na jarmarku.

Metodický komentář

- U žitel rozdělí páky do dvojic a zadá instrukce.
- páci nacvičí scénu a u žitel monitoruje jejich práci.
- Dvojice pokračují v scéně, u žitel a ostatní páci sledují a vybírají nejlepší a nejvhodnější výkon.

Všechny výše uvedené aktivity je možné aplikovat na scéně, kterou si učitelé mohou stáhnout a sami si zahrát přímo na internetu skrze odkaz <http://www.youtube.com/watch?v=i2yOB3KqUY8>. Pro tyto aktivity se doporučuje zahrát scénu v rozmezí 0:55 - 2:26. Tyto aktivity je možné realizovat i na jiných scénách a jakýchkoliv videozáznamech, které učitelé pro výuku budou potřebovat.

5.3. Práce s písní na hodinách ruského jazyka

Provázanost hudební výchovy ve výuce cizího jazyka je jedním z výborných prostředků, jak motivovat páky k učení se cizího jazyka a zvýšit jejich zájem nejen o jazyk, ale i o kulturu daného národa.

Považují píseň z filmové adaptace pohádky Morozko za oblíbenou u české společnosti a tedy i známou. Téměř každý někdy pohádku v českém znění viděl a píseň slyšel. Avšak texty v originále nezná téměř nikdo. To může u českých páků učící se ruský jazyk zvýšit zájem seznámit se s originálními texty písní a následně zvýšit zájem o jazyk. Je známo, že skrze píseň lze prohlubovat znalosti v oblasti gramatiky a slovní zásoby. Avšak píseň mohou být i užitečným nástrojem pro osvojování výslovnosti.

Kromě toho, že si páci originální píseň mohou zazpívat, dalšími velmi rozdílnými typy aktivit jsou doplnění vynechaných slov v textu, opravování chyb nebo seřazení rozházených frází. Píseň v hodinách ruského jazyka lze využít mnohými dalšími způsoby.

A. Nám ty na využití písní **«Pro kukáý, jějuli kolí»**

Následující příklady poslechových cvičení jsou zaměřeny na hledání specifických informací nebo slov, na které páci musí koncentrovat svou pozornost.

- a) fiáci poslouchají píse a se adí slovesa podle toho, jak za sebou následují v textu.

_____, _____, _____, _____, _____, _____, _____,
_____, _____,
(správná odpov : _____, _____, _____, _____, _____,
_____, _____, _____)

- b) fiáci poslouchají píse a rozhodnou, které slovo v písni není.

_____, _____, _____, _____,
(správná odpov : _____)

- c) fiáci poslouchají píse a po ítají, kolikrát zazní slova: _____, _____,

(správná odpov : _____ 3x, _____ 2x, _____ 2x)

B. Nám ty na využití písni **ĽP ed na í, za na í**

Zde uvádím dv varianty poslechových cvi ení, které lze vyu ít pro ov ení porozum ní textu a jeho významu.

- a) fiáci poslouchají píse a ozna í spojení, která v písni usly-í. Jejich úkolem je najít spojení, které v písni není.

_____, _____, _____, _____,
(správná odpov : _____)

- b) fiáci poslouchají píse a jejich úkolem je pro každou sloku namalovat obrázek. Každou sloku m feme pustit n kolikrát. Sloky pou-tíme postupn . fiáci by na konci aktivity m li mít t i obrázky.

(možná odpov : Zde mohou být r zné obrázky, p i emfl v prvním by se m la objevit postava, která jde po cest . Na druhém obrázku m fe být postava, která si drflí zrcátko a prohlíflí se. Na posledním obrázku mohou být hory, které lov k p ená-í, postava, která jde p es mo e, a/nebo jak chlapec na-el dívku (nap . chlapec a dívka se drflí za ruce).)

C. Nám ty na využití písničky Vyrostla ýtíhlá jedli kaí

Dále následují možnosti jak pracovat s písničkou a slovní zásobou.

a) děti dostanou otázky, na které mají po poslechu písničky odpovědět.

1) _____ ?

2) _____ ?

3) _____ ?

(správná odpověď : 1) _____ , 2) _____ , 3) _____)

b) děti vypíší alespoň 4 slovesa z písničky.

(správná odpověď : _____ , _____ , _____ , _____ , _____ , _____ , _____ , _____)

5.4. Psaní

Téma pohádky Morozko máme dále využít při rozvoji produktivní činnosti - psaní. Nejvhodnějším útvarem je v tomto případě vyprávění. Navrhněte možné témata:

- Nastěnka a Ivan po 20 letech
- Co dělala Marfuša po návratu od Mrazíka bez flenicha?
- Jak by to bylo, kdyby Nastěnce Mrazík v lese nenalezl?
- Ivan se zamiloval do Baby Jagy
- Ivan se dal k loupežníkům

5.5. Propojení s výtvarnou výchovou

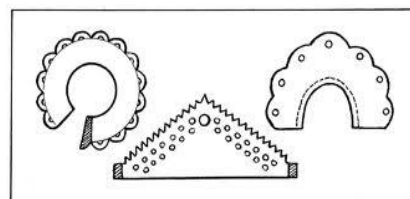
Téma pohádky Morozko a ruských reálií máme propojit s hodinou výtvarné výchovy, kdy si děti mohou vytvořit vlastní kokošník (obr. 21). Děti se nejprve na hodině ruského jazyka seznámí s pojmem « _____ ». U dítěte vysvětlíme, že se jedná o pokrývku hlavy, jakousi šlepu, kterou nosí dívky a ženy. Kokošníky mají plochý nebo oblý tvar a bývají zdobeny vzory, které odpovídají vzoru sarafánu, ke kterému ženy daný kokošník nosí. Rovněž odpovídá i barevné provedení. Pomocí stuh se pokrývka připevňuje k temeni hlavy. Dále učitel ukáže různé fotografie nebo se vrátí k filmu, ve kterém ukáže kokošníky Nastěnky a Marfuši.

Obr. 21 - Kokošník
- obrázek

Na hodin výtvarné výchovy fláci dostanou –ablonu, podle které si obkreslí a vystihnou svůj kokoník, nebo si nakreslí vlastní tvar. Pokrývku hlavy si dále fláci vyzdobí podle libosti. Lze využívat různé výtvarné techniky. Na závěr na obou koncích kokoníku provléknou fláci stuhu, aby bylo možné pokrývku nosit na hlavě.

Šablony (obr. 21, 22) lze najít skrze odkaz: <http://www.liveinternet.ru/users/jurlenka/post211195782/>

Obr. 22 - Šablony

5.6. Další náměty

V této části uvádím další návrhy pro využití tématu pohádky Morozko na hodinách ruského jazyka. Aktivitu je možné využít jako doplňující cvičení, rozvíjení, soutěse s časovým i jiným limitem nebo jen jako inspiraci.

- **Kdo to řekl? / Kde to bylo? /**

- 1) „Kokonyk je krásný, jaký je?“
 - 2) „Kokonyk je krásný, jaký je?“
 - 3) „Kokonyk je krásný, jaký je?“
 - 4) „Kokonyk je krásný, jaký je?“
 - 5) „Kokonyk je krásný, jaký je?“
- (správná odpověď : 1) - (2) , 3) , 4) , 5))

- **Jaká je Nas a a jaká Marfu-a? /**

- „Nas a a Marfu-a jsou krásné, jaký je?“
- _____
- _____
- _____
- (správná odpověď : - , , ; - , ,)

5.

e.

(správná odpověď : 1. b, arod jnice; 2. e, sán ; 3. d, chaloupka na ku ích nofkách; 4. a, loupefník; 5. c, arod j)

Z Á V R

Cílem této diplomové práce bylo analyzovat a zpracovat kulturologické téma v rámci pohádky Morozko. Vytyčené cíle se podařilo splnit prostřednictvím pět tematických celků, které byly rozděleny do jednotlivých kapitol.

První kapitola byla věnována charakteristikám lidové pohádky, jako je například vítězství dobra nad zlem, hyperbolizace božských věcí a spravedlnost, dále pak byla věnována druhým pohádkám, přičemž pohádka Morozko byla zařazena do skupiny pohádek kouzelných. Toto zařazení bylo podloženo příklady z pohádky, které odpovídají kritériím tohoto druhu pohádek. V kapitole se rovněž hovoří o pohádce jakožto součásti ústní lidové tvorivosti. Je zde rovněž stručně charakterizován plán pohádky a její jednotlivé součásti. S oporou na uvedená teoretická východiska byl proveden rozbor struktury pohádky Morozko. V kapitole není opomenuto ani typické opakování motivů a užití vstupních a závěrečných ustálených formulí s konkrétními příklady. Součástí je i vysvětlení pojmu adaptace, adaptace mýtů a jejich význam se zaměřením na mýty Baby Jagy a Deda Mrazíka a jejich adaptaci v pohádce Morozko. Dále následuje porovnání tří adaptací pohádky Morozko v literatuře.

Ve druhé kapitole byl učiněn výběr ruských reálií na základě filmového zpracování pohádky. Byly vybrány jevy, jako například lidový oděv, vesnické stavby, saně, trojka, bára nebo nádobí. Základní informace a zajímavosti o daných reáliích byly doplněny drobnou analýzou a upozorněním, kde se příslušné prvky ruských reálií vyskytují. Tato část práce může být využita jako podklad pro diskusi o ruské kultuře nebo alespoň jako výchozí informace pro učitele, kteří se rozhodnou využít téma pohádky Morozko na hodinách ruského jazyka.

Nedílnou součástí kulturologie jsou také lingvoreálie, kterým je věnována navazující kapitola. V tomto tematickém celku byla provedena analýza užitého jazyka a byly vybrány příznaky hovorového jazyka, které se často v pohádce objevují. Konkrétně se jedná o expresivní a emocionálně zabarvená slova, a sice slova zdobná, zveličlá, lichotivá, hanlivá a obhroublá. V této části jsou uvedeny příklady, s jejichž pomocí se tvoří tato slova v etnoprůběhu. Zdárně je zastý výskyt zdobných onomastického charakteru, především vlastních jmen typu „...“, „...“. Další zmíněvané expresivní příznaky jsou v pohádce zastoupeny hovorovými výrazy a citoslovci.

Následující kapitola porovnává příklad a ekvivalentnost ruského originálu a českého příkladu pohádky Morozko. Zvláštní pozornost je věnována analýze pět písní a

rozdíl mezi ruskou a českou verzí. V závěru této části byl příklad zhodnocen jako zdařilý, bez faktických rozdílů, které by nely význam.

V poslední kapitole byly nastíněny možnosti využití materiálů ve školní praxi. Jsou navrhovány různé způsoby, jak pracovat s písními a filmem jako autentickými materiály. V této části jsou předkládány rovněž příklady, jak by bylo možné využít zkoumané téma v rámci mezipedagogických vztahů, například ve výchovně-výtvarné, hudební i dramatické. Zadávanými jsou aktivity zaměřené na rozvoj psaní, diplomová práce zahrnuje další tematicky koncipovaná cvičení. Jedná se v též o příklady, které učitelé mohou aplikovat se svou znalostí i schopnostmi svých žáků.

The third chapter deals with issue of linguistic facts from the fairy tale, such as emotional and expressive words, colloquial expressions and interjections.

The translation of the fairy tale Morozko is compared to the original text of the film as well as songs in next chapter.

In the last part of the thesis ideas how to use the topic of Morozko in teaching Russian can be found. There are also suggestions how to work with authentic materials and using the topic in art, music and drama lessons.

SEZNAM LITERATURY

- BAUER, Jaroslav. *Ťkolní mluvnice ruského jazyka: pomocná kniha pro fláky -kol 2. cyklu*. Vyd. 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1973. 313 s.
- Cesty sou asné literatury pro d ti a mládefl: [sborník]*. Vyd. 1. Slavkov u Brna: BM Typo, 2005. 111 s. Lad ní. ISBN 80-903339-6-6.
- E KOVÁ, Jana a kol. *Vývoj literatury pro d ti a mládefl a její flánrové struktury: adaptace mýt , pohádek a pov stí, autorská pohádka, poezie, próza a komiks pro d ti a mládefl*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2006. 171 s. ISBN 80-7367-095-X.
- GEBHARTOVÁ, Vladimíra. *Literatura pro d ti s ukázkami text . U ebnice*. Vyd. 1. Praha: SPN, 1987. 287 s.
- GEN IOVÁ, Miroslava. *Literatura pro d ti a mládefl ve srovnávacím flánrovém pohledu*. Vyd. 1. Praha: SPN, 1984. 245 s.
- HAVRÁNEK, Bohuslav. *P íru ní mluvnice ru-tiny: hláskosloví a tvarosloví I*. Vyd. 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1961. 587 s.
- CHMELÍKOVÁ, V ra. *Literatura pro d ti a mládefl: (texty pro literární rozbor)*. Vyd. 1. Plze : Západo eská univerzita. Pedagogická fakulta, 1995. 113 s. ISBN 80-7043-178-4.
- PLESKOT, Jaroslav. *Úvod do literatury pro mládefl*. Vyd. 1. Ostrava: Pedagogický institut v Ostrav , 1964. 215 s.
- PROPP, Vladimir Jakovlevi . *Morfologie pohádky*. Vyd. 1. Praha: Ústav pro eskou literaturu Akademie v d eské republiky, 1970. 203 s.
- SIROVÁTKA, Old ich. *eská pohádka a pov st v lidové tradici a d tské literatu e*. Vyd. 1. Brno: Ústav pro etnografii a folkloristiku Akademie v d eské republiky, 1998. 183 s. ISBN 80-85010-06-2.
- VELI KOVÁ, Zuzana. *Tradice ruské svatby: (metodické vyuflítí na hodinách ruského jazyka)*. Plze , 2010. Diplomová práce (Mgr.). Západo eská univerzita v Plzni, Fakulta pedagogická. Vedoucí práce Ji ina Svobodová.

, . . ; , . . ; , -

 (I -). , , 1967. 358 .
 , . . ; , . . ; ,
 - ; XIX- XX .
 , , 1970. 216 .
 ,
 . 1974. 54 .
 , 1964. 55 .
 : . = *Pohádka o Mrazíkovi: na
 motivy ruských národních pohádek*. Vyd. 1. Brno: Computer Press, 2008. 64 s.
 Dvojjazy ná kniha. U ebnice. ISBN 978-80-251-1912-9.
 ,
 , , 2000. 664 s. ISBN 5-352-00337-X.

Filmové zdroje:

Mrazík [] [film]. Režie Alexander ROU. Sov tský Svaz. 1964

Internetové zdroje:

Mgr. Pavla Kurková. Přírodní lékárna: Jak nám mohou pomoci 3 silné stromy ó B íza, dub a ka-tan?. *Dáma.cz*. [online]. 02.06.2013 [cit. 2015-03-10]. Dostupné z: <http://www.dama.cz/zdravi/prirodni-lekarna-jak-nam-mohou-pomoci-3-silne-stromy-briza-dub-a-kastan-22167>

Národní stromy. *Ptejte se knihovny*. [online]. 13.02.2008 [cit. 2015-02-15]. Dostupné z: <http://www.ptejteseknihovny.cz/dotazy/narodni-stromy>

Pejorativum. *Wikipedia: the free encyclopedia*. [online]. 2001- [cit. 2015-03-23]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Pejorativum>

Po así v Rusku. *Slune no.cz*. [online]. © 2012 [cit. 2015-02-28]. Dostupné z: <http://www.slunecno.cz/pocasi-rusko/>

Tereza TMídová. Introduction to using songs in a classroom ó is there anything else than gap-fills? I. part. *RVP ó metodický portál*. [online]. © 2012-2015 [cit. 2015-03-17]. Dostupné z: <http://rvp.cz/>

7 . [online]. 15.02.2014 [cit. 2015-03-06]. Dostupné z: <http://russian7.ru/2014/02/7-faktov-o-russkoj-kose/>

- . [online]. © 2006 [cit. 2015-03-01]. Dostupné z: <http://godsabay.ru/slavs/babayaga.html>

. *Wikipedia: the free encyclopedia*. [online]. 2001- [cit. 2015-03-10]. Dostupné z: <https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%92%D0%B5%D0%B4%D1%80%D0%BE>

. [online]. © 2001 - 2014 [cit. 2015-03-01]. Dostupné z: <http://slavyans.myfhology.info/herous/moroz.html>

ó . [online]. [2012] [cit. 2015-03-06]. Dostupné z: <http://rfos-oficial.narod.ru/6j17.htm>

[] 95. ó 1984 (). [online]. © 2002 [cit. 2015-03-04]. Dostupné z: <http://feb-web.ru/feb/skazki/texts/af0/af1/af1-1132.htm>

[] 96. ó 1984 (). [online]. © 2002 [cit. 2015-03-04]. Dostupné z: <http://feb-web.ru/feb/skazki/texts/af0/af1/af1-116-.htm>

. ó 1950 (). [online]. © 2002 [cit. 2015-03-04]. Dostupné z: <http://feb-web.ru/feb/skazki/texts/slp/slp-062-.htm>

ó . [online]. © 2011 [cit. 2015-03-10]. Dostupné z: <http://www.goldmuseum.ru/zhenskiy-kostyum-rus/>

. [online]. © 2011 [cit. 2015-03-10]. Dostupné z: <http://www.goldmuseum.ru/muzhskoy-kostyum-rus/>

. II. - . [online]. 14.02.2014 [cit. 2015-03-10]. Dostupné z: <http://artbird.ru/zhurnal/rodina/%D0%9D%D0%B0%D0%BB%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%BA%D0%B8%202>

. . [online]. © 2000-2015. [cit. 2015-03-23]. Dostupné z: <http://gramota.ru/>

. *Wikipedia: the free encyclopedia*. [online]. 2001- [cit. 2015-03-10]. Dostupné z: <https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D1%80%D1%8F%D0%BB%D0%BA%D0%B0>

6 . *HISTORICUS.RU*. [online]. © 2006-2014 [cit. 2015-03-10]. Dostupné z: <http://www.historicus.ru/799/>

. [online]. [2015] [cit. 2015-03-10]. Dostupné z: <http://www.ethnomuseum.ru/russkaya-svadba>

. *Wikipedia: the free encyclopedia*. [online]. 2001- [cit. 2015-03-10]. Dostupné z: https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A0%D1%83%D1%81%D1%81%D0%BA%D0%B8%D0%B9_%D1%81%D0%B2%D0%B0%D0%B4%D0%B5%D0%B1%D0%BD%D1%8B%D0%B9_%D0%BE%D0%B1%D1%80%D1%8F%D0%B4

. *Wikipedia: the free encyclopedia*. [online]. 2001- [cit. 2015-03-08]. Dostupné z: <https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%B0%D0%BD%D0%B8>

- . *Wikipedia: the free encyclopedia*. [online]. 2001- [cit. 2015-03-08]. Dostupné z: https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%B2%D0%B0%D1%82%D0%BE%D0%B2%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%BE_%D0%BF%D0%BE-%D1%80%D1%83%D1%81%D1%81%D0%BA%D0%B8

. [online]. © 2000-2014 [cit. 2015-03-21].

Dostupné z: <http://dic.academic.ru/dic.nsf/lingvistic/1642/%D1%81%D1%83%D1%84%D1%84%D0%B8%D0%BA%D1%81%D1%8B>

. *Wikipedia: the free encyclopedia*. [online]. 2001- [cit. 2015-03-09].

Dostupné z: https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A2%D1%80%D0%BE%D0%B9%D0%BA%D0%B0_%D0%BB%D0%BE%D1%88%D0%B0%D0%B4%D0%B5%D0%B9

SEZNAM OBRÁZK

- Obr. 1 - Rubacha
- Obr. 2 - Sarafán
- Obr. 3 - Koko-nik
- Obr. 4 - Saroka
- Obr. 5 - Pan va a ki ka
- Obr. 6 - Tafja
- Obr. 7 - Treucha
- Obr. 8 - Murmolka
- Obr. 9 - epice ze zví ecích koflek
- Obr. 10 - St echa valbová
- Obr. 11 - St echa polovalbová
- Obr. 12 - St echa sedlová
- Obr. 13 - Nali niky s okenicemi
- Obr. 14 - Nali niky se zví ecím motivem
- Obr. 15 - Kosnik
- Obr. 16 - Trojka
- Obr. 17 - Sán nákladní
- Obr. 18 - Sán výletní
- Obr. 19 - Kov-pro servírování nápoj
- Obr. 20 - Lfíce na pití
- Obr. 21 - Koko-nik - obrázek
- Obr. 22 - TMblony

SEZNAM ZDROJŮ OBRÁZKŮ

Obr. 1 - . [online]. © 2009 ó 2015 [cit. 2015-03-22]. Dostupné z: <http://www.perunica.ru/tradicii/5455-narodnoe-iskusstvo-kargopolskoy-zemli.html>

Obr. 2 - : . [online]. [2014] [cit. 2015-03-22]. Dostupné z: <http://oldruss.ru/index.php/kostyum/64-zhenskaya-odezhda-v-rossii-sarafan>

Obr. 3 - . *Snow Maiden*. [online]. © 2008 ó 2015 [cit. 2015-03-22]. Dostupné z: <http://snowmaiden.ru/ru/products/31#top>

Obr. 4 - ó . [online]. © 2009 [cit. 2015-03-24]. Dostupné z: http://svetgorod.ru/guest_blogs/?id=1674&pid=2816

Obr. 5 - . *livemaster*. [online]. © 2006ó2015 [cit. 2015-03-24]. Dostupné z: <http://www.livemaster.ru/search.php?action=paging&searchtype=1&thw=0>

Obr. 6 - . [online]. © 2006 [cit. 2015-03-24]. Dostupné z: http://larussie.narod.ru/odezhda/od06_02.htm

Obr. 7 - í 3. , . *Live Journal*. [online]. [2010] [cit. 2015-03-24]. Dostupné z: <http://kykolnik.livejournal.com/194449.html>

Obr. 8 - . VK. [online]. © 2015 [cit. 2015-03-24]. Dostupné z: http://vk.com/wall42855938?offset=700&q=%D1%81%D0%B8%D0%BC%D0%B2%D0%BE%D0%BB&w=wall-42855938_193895%2Fall

Obr. 9 - ?. . [online]. © 2015 [cit. 2015-03-24]. Dostupné z: <http://www.bolshoyvopros.ru/questions/269928-cto-takoe-gorlatnaja-shapka.html>

Obr. 10 - . [online]. © 2012 [cit. 2015-03-24]. Dostupné z: <http://m-der.ru/store/10006298/10006335/10006348/>

Obr. 11 - ANTON SCHOTT. *Kohoutí k ífl*. [online]. © 2001-2015 [cit. 2015-03-24]. Dostupné z: <http://www.kohoutikriz.org/priloha/schot.php>

Obr. 12 - . *Petersburg-Bridges*. [online]. © 2007-2013 [cit. 2015-03-24]. Dostupné z: <http://www.petersburg-bridges.ru/lenregion/boksitogorskij-rajon/derevnya-korvala.html>

Obr. 13 - . II. - . [online]. 10.03.2015 [cit. 2015-03-10]. Dostupné z: <http://artbird.ru/zhurnal/rodina/%D0%9D%D0%B0%D0%BB%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%BA%D0%B8%202>

Obr. 14 - . II. - . [online]. 10.03.2015 [cit. 2015-03-10]. Dostupné z: <http://artbird.ru/zhurnal/rodina/%D0%9D%D0%B0%D0%BB%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%BA%D0%B8%202>

Obr. 15 - / / *Live Internet*. [online]. © 2015 [cit. 2015-03-24]. Dostupné z: <http://www.liveinternet.ru/tags/%EA%EE%F1%ED%E8%EA/>

Obr. 16 - í . *LiveJournal*. [online]. © 1999 [cit. 2015-03-24]. Dostupné z: <http://xan-13.livejournal.com/2445743.html>

Obr. 17 - 3D- . : . [online]. © 2005-2011 [cit. 2015-03-24]. Dostupné z: http://www.npstoik.ru/vio/inside.php?ind=articles&article_key=372

Obr. 18 - . *Karthehadath*: . [online]. © 2006-2014 [cit. 2015-03-24]. Dostupné z: http://www.npstoik.ru/vio/inside.php?ind=articles&article_key=372

Obr. 19 - . *NEWSIA*. [online]. © 2012 [cit. 2015-03-24]. Dostupné z: http://newsya.ru/news_1390918186.html

Obr. 20 - : . [online]. © 2013-2015 [cit. 2015-03-24]. Dostupné z: <http://ruspravda.info/Derevenskaya-utvar-Tuesa-i-Kovshi-2591.html>

Obr. 21 - . *Live Internet*. [online]. © 2015 [cit. 2015-03-24].
Dostupné z: <http://www.liveinternet.ru/users/jurlenka/post211195782/>

Obr. 22 - . *Live Internet*. [online]. © 2015 [cit. 2015-03-24].
Dostupné z: <http://www.liveinternet.ru/users/jurlenka/post211195782/>